

Katedra Studiów nad Społeczeństwem i Technologią

Wydział Humanistyczny
Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie

PRACA
RYTUAŁ
SAMORZĄD
PLYNNOSĆ
TEORIE
INTERNET
FUNKCJA
PRAKTYKI
WSPÓLNOTA
KAPITAŁ
społeczny
CZŁOWIEK
INTERAKCJE
POLE
TEREN
REGUŁY
POLITYKA
LOKALNA
KULTURA
DZIAŁANIE
SPOŁECZNE
WIEDZA
DYSKURSY
ARTEFACTY
GOSPODARKA
DIALOG
ZAUFANIE
WSPARCIE
EDUKACJA
MIGRACJE
WŁADZA
GRY
INTERFEJSY
MOBILNOŚĆ
CIAŁO
LUDZIE
MASZYNY
RZECZY
RELIGIA
SIECI
SPOŁECZNE
INSTYTUCJE
WYKLUCZENIE
STEM
STY
PŁEĆ
ŚRODOWISKO
JĘZYK
MIASTO
NAUKA
MODELE
NIERÓWNOŚCI
STYGMATYZACJA
INNOWACJE
PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ
ETNICZNOŚĆ
NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ
PONOWOCZESNOŚĆ
IZOMORFIZM
SZTUCZNA INTELIGENCJA
ENERGIA
STRUKTURY
TECHNOLOGIE
SPÓŁECZEŃSTWO
OBYWATELSKIE
STAROŚĆ
TOŻSAMOŚCI
MEDYCYNĄ
SPRAWSTWO
PODMIOTOWOŚĆ
RUCHY SPOŁECZNE
RYZYKO
KOSMOS
ANTROPOLOGIA
TRANSFORMACJA
SOCJOLOGIA
KLASA
MNIEJSZOŚCI
INTERWENCJE
ORGANIZACJE

SPIS TREŚCI

- 3 Kim jesteśmy?
- 4 Nasz zespół
- 5 Jak rozumiemy społeczny wymiar technologii?
- 6 Dlaczego uwzględniamy w badaniach naukowych społeczny wymiar technologii?
- 7 Społeczny wymiar technologii – obszary badawcze
- 8 Społeczny wymiar technologii - opisy obszarów
- 40 Spotkania Katedry Studiów nad Społeczeństwem i Technologią. 2021-2023
- 42 Laboratorium społeczno-technologiczne (SoTech Lab) w ramach KSSiT WH AGH

KIM JESTEŚMY?

Katedra Studiów nad Społeczeństwem i Technologią (KSSiT) na Wydziale Humanistycznym Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie jest przestrzenią, w której prowadzone są badania socjologiczne, antropologiczne i psychologiczne oraz interdyscyplinarne, łączące różne perspektywy heurystyczne, metodologie i paradygmaty nauk społecznych. Problematyka prowadzonych badań dotyczy m.in. społecznego wymiaru technologii, w tym szeroko ujmowanych relacji między polem technologicznym a społeczeństwem (m.in. praktyk społecznych, instytucji czy tożsamości). W części projektów realizowanych lub planowanych w katedrze społeczny wymiar technologii wyznacza główne pole badawcze, w niektórych stanowi on kontekst prowadzonych badań lub poboczny, choć ważny wątek realizowanych analiz. Członkowie i członkinie Katedry biorą udział również w projektach związanych ze społecznym wymiarem technologii o charakterze dydaktycznym. W ramach KSSiT działa Laboratorium Społeczno-Technologiczne (SoTechLab), którego celem jest diagnoza społeczna i wypracowywanie propozycji rozwiązań problemów społecznych, związanych powstawaniem, wykorzystywaniem i zastosowaniem technologii.

Znajdziesz nas na:

<https://wh.agh.edu.pl/wydzial/katedry/katedra-studiow-nad-spoleczenstwem-i-technologia/>

<http://sotechlab.agh.edu.pl/>

<https://www.facebook.com/KSSTWHAGH>

<https://issuu.com/kssit.whagh>

<https://www.youtube.com/channel/UCvJiVHOB4PRvXzmZo6RzThA>

Kontakt do osób pracujących w KSSiT:
<https://wh.agh.edu.pl/wydzial/pracownicy/>

Kontakt do osób pracujących w KSSiT oraz osób w Szkole Doktorskiej:
<https://skos.agh.edu.pl/>

NASZ ZESPÓŁ

Zespół budują pracownicy i pracowniczki, doktoranci, doktorantki i osoby współpracujące z Katedrą:

- dr hab. Łukasz Afeltowicz, prof. AGH
- mgr Katarzyna Cieślak, doktorantka SD AGH
- mgr Łukasz Dąbrowiecki, doktorant SD AGH
- dr hab. Barbara Gąciarz, prof. AGH
- dr hab. Jacek Gądecki, prof. AGH
- dr hab. Stella Grotowska, prof. AGH
- dr Maria Katarzyna Grzegorzewska
- dr Łucja Kaprańska
- dr Wojciech Kowalik
- dr Łukasz Krzyżowski
- dr hab. Katarzyna Leszczyńska, prof. AGH
- mgr Maria Lis, doktorantka SD AGH
- dr Agata Maksymowicz
- dr Marzena Mamak-Zdanecka
- dr hab. Tomasz Masłyk, prof. AGH
- dr Krzysztof Matuszek, prof. AGH, emerytowany pracownik
- mgr Sebastian Medoń, doktorant SD AGH
- dr Ewa Migaczewska, prof. AGH
- mgr Jakub Mirek, doktorant SD AGH
- mgr Kamil Motyka, doktorant SD AGH
- dr hab. Maria Nawojczyk, prof. AGH
- mgr Aleksander Pikulski, doktorant SD AGH
- dr Tomasz Piróg
- dr Joanna Pyrkosz-Pacyna
- dr Seweryn Rudnicki
- dr Kinga Sekerdej
- dr Maria Stojkow
- dr Dariusz Szklarczyk
- prof. dr hab. Maria Szmeja
- mgr Edyta Tobiasiewicz, współpracowniczka WH AGH, doktorantka ISUJ
- dr Radosław Tyrała
- dr hab. Dariusz Wojakowski, prof. AGH
- mgr Adriana Winogrodzka-Kmak, doktorantka SD AGH
- mgr Kajetan Wuttkowski, doktorant SD AGH
- dr Marcin Zwierzdzyński
- dr Dorota Żuchowska-Skiba

JAK ROZUMIEMY SPOŁECZNY WYMIAR TECHNOLOGII?

Technologia to całokształt narzędzi, algorytmów, procedur, artefaktów, które służą do osiągnięcia celów i rozwiązywania problemów. Społeczny wymiar technologii oznacza, że wytwarzanie i używanie technologii odbywa się zawsze w kontekście społecznym, a ich udane wdrożenie musi uwzględniać konteksty społeczne i kulturowe.

W szczególności dotyczy on tego że:

- technologie są tworzone przez ludzi - zazwyczaj przez zespoły, które pracują w określonych organizacjach, takich jak uczelnie, jednostki R&D, firmy technologiczne,
- ludzie i zespoły tworzące technologie funkcjonują z kolei w społeczeństwach, mających określony system prawny i polityczny, a także kulturę, czyli różne zwyczaje, tradycje i zasady porządkujące życie w społeczeństwie,
- odbiorcami i użytkownikami technologii są także ludzie, którzy zazwyczaj rozumieją technologię w ograniczonym zakresie, ale mają swoje oczekiwania, przyzwyczajenia i potrzeby (a także podobnie jak twórcy technologii żyją w społeczeństwach, które mają pewne cechy).

Zdaniem wielu uczonych zajmujących się tą problematyką, technologia i społeczeństwo nie są od siebie niezależne, ale - przeciwnie - są w ciągłej interakcji. Technologia wpływa na świat społeczny i kształtuje go, ale społeczeństwo również ma wpływ na to, jak rozwija się technologia (np. poprzez finansowanie, regulacje prawne czy oczekiwania społeczne). A zatem trudno myśleć o technologii i społeczeństwie jako dwóch niezależnych sferach, ale trafniej jest postrzegać je jako różne elementy tego samego układu. Nie dotyczy to wyłącznie społeczeństw i kultur współczesnych - technologie i rewolucje technologiczne (neolityczna czy przemysłowa) miały fundamentalne znaczenie dla funkcjonowania społeczeństw w całej historii ludzkości.

DLACZEGO UWZGLĘDNIAMY W BADANIACH NAUKOWYCH SPOŁECZNY WYMIAR TECHNOLOGII?

Historia nauki i technologii zna wiele przykładów przełomowych teorii i rozwiązań, które zostały odrzucone, ponieważ inwestorzy lub odbiorcy ich nie rozumieli, albo autorzy nie rozpoznali kontekstu społecznego i kulturowego. Z kolei słynni innowatorzy - od Thomasa Edisona po Elona Muska - potrafili zamienić wynalazki w produkty, które wchodziły do użycia na szeroką skalę. Co więcej, potrafili oni także stworzyć zespoły i całe organizacje, które mogły efektywnie rozwijać początkowo często niedoskonałe wynalazki - a więc na wielu poziomach uwzględniali społeczne aspekty technologii w swoich działaniach.

Wiedza o społecznych aspektach technologii może mieć charakter potoczny - ostatecznie wszyscy żyjemy w świecie społecznym i mamy jakąś zdroworozsądkową wiedzę na jego temat. Jednak niestety ma ona często charakter uproszczony lub niekompletny. Tymczasem od ponad 40 lat rozwijają się w ramach nauk społecznych takie dziedziny, jak Science and Technology Studies czy Human-Computer Interaction, które dostarczają wiedzy na ten temat. Warto więc skorzystać z wiedzy, pojęć i metod rozwiniętych w tych dyscyplinach.

Można powiedzieć, że wiedza o społecznym wymiarze technologii jest nie tylko ważna z perspektywy rozumienia rozwoju społecznego i zmian, którym podlegają społeczeństwa, ale jest również cennym uzupełnieniem wiedzy z zakresu nauk technicznych i przyrodniczych.

Wszystkie te dyscypliny mogą - a zdaniem wielu nawet powinny - z pożytkiem współpracować, by tworzyć technologie, które można określić mianem heterogenicznych, a więc takie, które uwzględniają potrzeby i praktyki ludzi oraz kulturowe aspekty społeczności i społeczeństw, w jakich są wdrażane.

W tym kontekście wiedza o społecznym wymiarze technologii może w szczególności pomóc:

- Wyjaśnić, dlaczego pewne technologie odnoszą sukces na rynku, a inne nie oraz wytłumaczyć, skąd bierze się i na czym polega zainteresowanie lub - przeciwnie - opór społeczny wobec niektórych technologii (np. AI, technologie zeroemisyjne).
- Tworzyć interdyscyplinarne i zróżnicowane kompetencyjne zespoły i organizacje, które potrafią dobrze współpracować i efektywnie tworzyć nowe technologie.
- Przewidywać niezamierzone skutki wprowadzenia niektórych technologii i przeciwdziałać tym z nich, które mogą być negatywne (np. wzrost nierówności, ekspansja fake newsów, nasilenie stereotypów i uprzedzeń).
- Przewidywać reakcje użytkowników poprzez testy koncepcji i prototypów rozwiązań.
- Wpływać na rozwój technologiczny, by służył on nie tylko interesom wielkiego biznesu czy rządów, ale wspierał ważne społecznie wartości (np. walkę ze zmianami klimatycznymi).

SPOŁECZNY WYMIAR TECHNOLOGII – OBSZARY BADAWCZE

- Biopolityka a technologia
- Etniczność i technologia
- Gospodarka a technologia
- Hybrydowe przestrzenie pracy a relacje społeczne
- Inteligentne Miasta w Zatoce Perskiej
- Interakcje nauka – technologia – społeczeństwo – polityki publiczne
- Islam a technologie
- Medycyna, socjologia medycyny i technologia
- Metody i techniki interwencji społecznych
- Miasto, przestrzeń a technologia
- Nieheteronormatywność a technologia
- Nowoczesne technologie a problemy społeczne
- Nowe technologie a niepełnosprawność
- Nowe technologie reprodukcyjne
- Opór wobec polityk równościowych w polu edukacji i produkcji nowych technologii
- Pamięć o przeszłości a technologia
- Płeć a innowacyjne organizacje
- Płeć społeczno-kulturowa a technologie
- Przedsiębiorczość technologiczna i cyfryzacja organizacji i biznesu
- Rozwój energetyki rozproszonej a zmiana społeczna
- Społeczeństwo a sztuczna inteligencja
- Społeczna percepcja nowych technologii z zakresu energetyki dla ochrony klimatu
- Sprawiedliwa transformacja z perspektywy lokalnej
- Technologia a decyzje edukacyjne i zawodowe kobiet (i mężczyzn)
- Technologia a psychika / Technostres w pracy
- Technologia a ryzyko
- Technologie a demokracja lokalna
- Technologie edukacyjne
- Technologie społeczne a różnorodność, emancypacja i partycypacja w sieciach społecznych
- Wielo-kulturowość a technologia
- Wykorzystanie technologii w demokratyzacji polityk innowacyjności i procesu przedsiębiorczego odkrywania
- Zastosowania wiedzy społecznej w projektowaniu produktów i rozwiązywaniu problemów
- Znikający atom – społeczne i kulturowe uwarunkowania rozwoju systemów energetycznych

BIOPOLITYKA A TECHNOLOGIA

DR HAB. STELLA GROTOWSKA, PROF. AGH

W perspektywie biopolityki nakładają się na siebie zjawiska wcześniej uznawane za odrębne - życie i polityka traktowane są jako polityczne, rozwój biologii postrzegany jest jako zależny od polityki (ekstremalnym i na szczęście historycznym przykładem jest łysenkizm oraz jego recepcja w wielu krajach, także w Polsce). Ponadto wszystkie te sfery podlegają uwarunkowaniom ekonomicznym. Związki między polityką a życiem przybierają nowe formy w wyniku rozwoju technologii, np. informatycznych i genetycznych, jaki nastąpił w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat.

Rosnące zainteresowanie ciałem i zdrowiem w społeczeństwach Zachodu przejawia się w wymiarze tożsamościowym oraz politycznym. W wymiarze tożsamościowym podmioty wykorzystują język biologii, definiując się przez odwołania do ciała - jego właściwości, np. wysokie ciśnienie, genetyczne predyspozycje, czy choroby. W aspekcie politycznym biologiczne obywatelstwo obejmuje - wzory reprezentacji społecznej (organizacje pacjentów i ich rodzin, grupy samopomocowe) i aktywizm polityczny (np. próby oddziaływania na opinię publiczną, walka z ograniczeniami lub narzucaniem technologii medycznych, wpływanie na prace parlamentu). Polityczny aspekt opisywanych przemian społecznych obejmuje także osłabienie państw poprzez powstanie innych ośrodków władzy (korporacji i organizacji międzynarodowych, ruchów społecznych), których aktywność - zwłaszcza w zakresie biomedycyny - nie została w całości poddana legislacji.

Wybrane obszary badawcze:

- polityka ciała w kontekście przemian technologicznych; funkcjonalizacja i ideologizacja tematów biopolitycznych;
- (niejednoznaczne) konsekwencje wprowadzania technologii, których cel określony został jako "polepszenie życia"; konflikt między wolnością a życiem i przeżyciem, problem granicy ingerencji w wolność dla zapewnienia zdrowia, integralności ciała, przeżycia itp.;
- konflikty dotyczące ochrony zwierząt, patentowania istot żywych; polityka życia, polityka stylu życia - poszukiwanie możliwości satysfakcjonującego i spełnionego życia a polityka szans życiowych;
- pola sporu aktorów społecznych i politycznych interesów;
- biologizacja społecznego stanu rzeczy; znaczenie innowacji medycznych i biotechnologicznych dla tożsamości jednostki; znaczenie innowacji medycznych i biotechnologicznych dla zachowań konsumenckich i innych decyzji oraz zachowań;
- medycyna jako instytucja kontroli społecznej; granice odpowiedzialności za własne ciało i zdrowie; społeczna rola chorego;
- epidemia jako uzasadnienie postulowanych zmian o charakterze społecznym; przemiany celu zastosowania technologii: od kontroli zewnętrznego środowiska do transformacji wewnętrznej istot żywych; granice między życiem a śmiercią; dysfunkcjonalność technologii medycznych i innych, a także ich nieprzystosowanie do społeczeństwa.

ETNICZNOŚĆ I TECHNOLOGIA

DR ŁUCJA KAPRALSKA

Współczesne przemiany w świecie przyczyniają się do intensyfikacji identyfikacji etnicznych. Tendencje do unifikacji kultury wewnątrz państw prowadzą do kontrakcji ze strony grup etnicznych, które z jednej strony widzą w tych procesach zagrożenia dla swej tożsamości i politycznych interesów, z drugiej zaś w sytuacji intensywnych zmian społecznych tęsknią za mityczną wspólnotą opartą na wspólnych symbolach i „autentycznej kulturze”. Ważną rolę w tych procesach odgrywają technologie informacyjne i globalna sieć – Internet, dostarczające nowych wzorów życia i zmieniające strategie komunikowania. W takiej nowej konstelacji polityczno-kulturowej istotne stają się kwestie redefinicji etniczności, której skrótowym wyrazem jest przejście od jasno określonych „tożsamości etnicznych” do ethnoscapes (płynnych i zmieniających się krajobrazów etnicznych) w ujęciu Appaduraia. Przydatne wydaje się pojęcie wirtualnej etniczności, wprowadzone do socjologicznego dyskursu przez Marka Postera. Wirtualna etniczność to tożsamość etniczna konstruowana w Internecie oraz jej manifestacje dokonywane przy użyciu narzędzi cyfrowych.

Tożsamość etniczność artykułowana lub konstruowana w sieci nie powstaje w ramach relacji twarzą twarz. Jej demonstrowanie, przeżywanie, praktykowanie pozostaje w związku z technologiami sieci - tekstem, obrazem, muzyką, infografiką jako środkami wyrazu, środowiskami takimi jak strona www, serwisy społecznościowe, fora dyskusyjne, blogi.

Technologia przyśpiesza i intensyfikuje działalność grup etnicznych powodując jednocześnie, że wirtualna etniczność zawiera cechy, z których nie wszystkie dadzą się odszukać w etniczności tradycyjnej: brak lub alternatywne pojęcie terytorialności, nieobecność granic fizycznych i negocjowanie granic grupy, cyberprzestrzeń jako wirtualna lokalność. Tym co jeszcze powinno być podkreślone przy charakterystyce wirtualnej etniczności, jest jej hybrydowy charakter – zawiera ona łączy ona to co realnym i wirtualne, lokalność i globalność, terytorium i niemapowaną cyberprzestrzeń, wyobrażenie starej i nowej ojczyzny. Etniczność wirtualna zatem, jak się wydaje, nosi znamiona obu światów realnego i wirtualnego, o ile ten podział ma jeszcze - poza umownym - znaczenie.

Wybrane obszary badawcze:

- Jakie czynniki/elementy tworzą sieciowy wizerunek grup wybranych grup etnicznych? Jakie funkcje pełni etnosfera wirtualna wobec członków grup, a jakie wobec innych potencjalnych odbiorców?
- Jak kształtuje się etniczny kapitał społeczny? Jak odzwierciedlane są stosunki interetniczne, w tym stosunki większość - mniejszość? Jakie fakty z historii grupa upamiętnia w Internecie i jakie są funkcje tego wyboru?
- Jaki jest Internet w procesie etnicznej mobilizacji grup? Jak przebiega określanie granic etnicznych za pomocą narzędzi cyfrowych?

GOSPODARKA A TECHNOLOGIA DR HAB. MARIA NAWOJCZYK, PROF. AGH

Od rozpoczęcia industrializacji technologia odgrywa coraz większą rolę w kształtowaniu życia zbiorowości ludzkich we wszystkich wymiarach ich życia. Kolejne przełomowe odkrycia i wynalazki - od wczesnej mechanizacji procesów produkcji Wielkiej Rewolucji Przemysłowej, przez wiek pary, elektryczności, stali, ropy naftowej do czasów ITC – wyznaczały społeczne sposoby gospodarowania ale też życia codziennego społeczeństw. To jak wyglądają organizacje pracy (firmy, przedsiębiorstwa, korporacje), jakie są sposoby wytwarzania dóbr i usług, jak funkcjonuje rynek pracy, jak zmienia się charakter pracy, jak tworzą się rynki globalne, jak oddziałują na rynki lokalne, wszystko to pozostaje w ciągłej relacji z falami rozwoju technologicznego. Jest to relacja złożona, gdyż dyfuzja nowych rozwiązań technologicznych i sposoby ich użytkowej aplikacji są moderowane kulturowo. Nie mamy tu zatem do czynienia z czystym technologicznym determinizmem. Technologia jest więc istotnym sektorem gospodarki i jednocześnie ważnym czynnikiem ją konstytuującym a gospodarka jako wyraz społecznej organizacji wpływa na kierunki rozwoju technologii. Ta współzależność pogłębia się wraz z przejściem do społeczeństwa postindustrialnego.

Każda z fal technologicznego rozwoju przynosiła korzyści wchodzącym w nią społecznościom stale podnosząc standard życia i wydłużając jego średni bieg. Ale też z każdą wiązało się pojawianie się nowych problemów ekonomicznych i społecznych (np. monopolizacja sektorów gospodarki, wykorzystywanie siły roboczej, rosnące nierówności społeczne), które wymagały korekty społecznej i politycznej. Wydaje się, że ostatnia fala zmian technologicznych ICT właśnie osiągnęła etap takiej korekty.

Tocząca się dyskusja akademicka ale też polityczna wokół kwestii relacji pomiędzy ustrojem demokratycznym a wielkimi korporacjami nowych technologii i ich wpływem na życia każdego z nas wyraźnie wskazuje na dojrzewanie do działań korekcyjnych. Jest to bardzo interesujące pole badawcze dla socjologii w ogóle a socjologii w różnych konstelacjach interdyscyplinarnych w szczególności.

Globalizujący się proces industrializacji doprowadził do poważnych zmian klimatycznych. Te stają się nowym wyzwaniem dla ludzkości jako takiej ale również w kategoriach bardziej praktycznych dla zmian gospodarczych i takiego ukierunkowania rozwoju technologicznego, który by im sprzyjał. To również ogromne pole badawcze relacji pomiędzy społeczeństwem a technologią.

Każda fala rozwoju technologicznego niosła ze sobą przełomowe wynalazki a za sobą szereg ich aplikacji i wiele rozwiązań, które dzięki tym wynalazkom stawały się możliwe. Tym sposobem dochodziło do wysycenia wykorzystania danego odkrycia. Badacze fal rozwoju technologicznego szacują ten czas wysycenia na około pół wieku. Z tego wynika, że ostatnia fala zapoczątkowana rozwojem mikroprocesorów i Internetu zaczyna się wysycić. Powstaje zatem intrygujące badawcze pytanie, co zapoczątkuje nową falę rozwoju technologicznego?

HYBRYDOWE PRZESTRZENIE PRACY A RELACJE SPOŁECZNE

JAKUB MIREK, DOKTORANT SD AGH

W rzeczywistości, w której cyfrowe informacje i technologie poszerzają naszą przestrzeń fizyczną o nowe informacje, ważnym aspektem codzienności staje się doświadczenie przestrzeni hybrydowej. Jest to przestrzeń na którą składają się ludzie, dobra materialne oraz wirtualne – programy i narzędzia do komunikacji. Nasze życia toczą się jednocześnie w obydwu tych przestrzeniach, co wiąże się z ich wpływem na kształt oraz intensywność relacji społecznych, w tym tych relacji, które mają miejsce w ramach pracy zawodowej

Współczesna przestrzeń pracy (szczególnie w tzw. zawodach kreatywnych), jest bowiem hybrydą, jednocześnie składającą się z ludzi, biurek, pomieszczeń, budynków, komputerów i oprogramowania. Wiąże się to ze zdobywającym na popularności hybrydowym modelem pracy, w ramach którego praca zespołowa na miejscu / twarzą w twarz przeplata się z pracą zdalną / zapośredniczoną przez komputery.

Przedstawiona perspektywa pozwala spojrzeć na przestrzeń pracy nie jako na pojedyncze biuro, ale rozległe środowisko bądź krajobraz złożony z różnych stacji roboczych takich jak biurka i komputery oraz miejsc takich jak pomieszczenia biurowe, domy, przestrzenie coworkingowe.

W konsekwencji cyfrowej transformacji (a w szczególności na skutek pandemii COVID-19) w wielu firmach wzrosło znaczenie zarządzania w modelu zwinnym [agile]. Definiuje on pracę nie jako miejsce, ale jako działanie i dąży do zwiększenia jej efektywności.

Dla socjologii ważne staje się więc nie tylko badanie związku między współpracą pracowników a organizacją przestrzeni pracy, zarówno materialnej jak i symbolicznej (nadawania przestrzeni znaczeń), ale przede wszystkim uwzględnienie w tej organizacji komponentu cyfrowego, który odmienia doświadczenie przestrzeni oraz formułę relacji pracowniczych.

INTELIGENTNE MIASTA W ZATOCE PERSKIEJ MGR ALEKSANDER PIKULSKI, DOKTORANT SD AGH

Temat rozwoju Inteligentnych Miast/Smart Cities nie jest nowy, a jednak dopiero w naszym wieku jest zagadnieniem poddanym gorącym dyskusjom na świecie. Czym jednak jest to Inteligentne Miasto?

Niełatwo udzielić jednej, konkretnej definicji. Smart City jest pewną wizją, utopijnym marzeniem tego jak miasto powinno wyglądać i funkcjonować. Jest to ciągły proces uczenia się, popełniania błędów, wyciągania wniosków i budowania podstawy życiowej na bazie przepływu informacji. Obecnie wiele prac naukowych podaje propozycje zdefiniowania tego zjawiska, proponując pewne elementy wspólne, takie jak: samowystarczalność miejska, dbanie o środowisko, użycie energii odnawialnej, zarządzanie odpadami, smart data, open government, czy budowanie platformy dla rozwoju społeczeństwa.

Zainteresowanie rozwojem samowystarczalnych miast przyszłości rośnie w kręgach władzy, sektora prywatnego i samego społeczeństwa. Wiele krajów może pochwalić się budowaniem eksperymentalnych miast, czy ośrodków, gdzie w bezpiecznych warunkach można kontrolować i rozwijać technologie, które, możliwe, że zobaczymy rozpowszechnione nie tylko dla wybranych miast. Oczywiście takie przedsięwzięcia wymagają odpowiednich inwestycji, na które mogą sobie pozwolić wybrane kraje, czy regiony. Kraje Zatoki Perskiej, z uwagi na ich bogactwo, egzotyczność i strategiczną pozycję globalną, cieszą się dużym zainteresowaniem zagranicznym i mogą sobie pozwolić na budowanie miast, które reklamują jako miasta idealne. Jednak aspekty globalizacji, dostępu do Internetu i migracje ludzkie, sprawiają i będą sprawiać pewne zmiany w kulturze arabskiej i zachowaniu społeczeństwa krajów Zatoki. Jak będzie wyglądała ta nowa kultura i gdzie w niej będzie miejsce na tradycyjne podejście Islamu, który kształtował ten rejon świata przez setki lat?

Technologia, sztuczna inteligencja, czy efektywność tego rodzaju miast są jednymi z popularniejszych tematów, kiedy przychodzi do rozmowy o urbanistycznych utopiach, ale dość często zapomina się o samym człowieku i jego miejscu w tej nowej maszynie. Jednak to wszystko co tworzy „Inteligentne Miasto” ma służyć ludziom i zachowaniu poczucia człowieczeństwa w tej skomplikowanej erze cyfryzacji i informacji.

INTERAKCJE NAUKA - TECHNOLOGIA - SPOŁECZEŃSTWO - POLITYKI PUBLICZNE DR KINGA SEKERDEJ

Odkryciom naukowym i nowym technologiom towarzyszą mieszane reakcje społeczne – od ich entuzjastycznego przyjmowania po wątpliwości, lęk i niechęć wobec zmian, które ze sobą niosą. Nowe technologie dotyczą prawie każdego aspektu naszego życia i choć przyczyniły się do kluczowych problemów współczesnego świata, takich jak na przykład globalne ocieplenie, to również właśnie w nauce i technologii poszukujemy rozwiązań tych problemów.

W czasach przeładowania informacyjnego, codziennie podejmujemy decyzje, komu wierzyć w kwestiach, na których się nie znamy, a co uznać za dezinformację lub informację błędną. Poprzez mechanizmy demokratyczne decydujemy również, kto będzie regulował zmiany, jakie nauka i technologia ze sobą niosą. W świecie wyspecjalizowanej wiedzy naukowej i technologicznej sposób, w jaki ta wiedza będzie spożytkowana, zależy od jej społecznych interpretacji i od polityczno-prawnych regulacji.

Dlaczego ufamy bądź nie ufamy nauce i jak interpretujemy procesy generowania nowej wiedzy? To nie są pytania jedynie akademickie, ponieważ znacząco wpływają na nasze codzienne wybory (szczepimy siebie lub nasze dzieci, lub nie). Ostatnie lata pokazują, że te tematy, które są skutecznie przeniesione do sfery debat politycznych, polaryzują społecznie i zwiększają wątpliwości wobec nauki i technologii. Bardziej widoczne są również ruchy, których osią jest podważanie wiedzy eksperckiej. Z jednej strony są ruchy sanacyjne w ramach badań naukowych, jak postulaty otwartej nauki czy replikowania wcześniejszych badań. Z drugiej zaś strony obserwujemy wzrost ruchów populistycznych skierowanych przeciwko badaniom naukowym per se.

Jak odkrycia naukowe i nowe technologie są społecznie interpretowane? Jakie wątpliwości, obawy i zastrzeżenia mają różne grupy społeczne wobec zmian opartych na nowej wiedzy i nowych umiejętnościach? Jak budowane są polityki publiczne w odniesieniu do badań i zmian technologicznych? Jak ludzie negocjują niepewność związaną ze skomplikowaną technologią i wiedzą, która pozostaje domeną ekspercką? Wreszcie skąd popularność ruchów populistycznych wobec nauki? Te wszystkie zagadnienia są kluczowe dla rozumienia interakcji między społeczeństwem a technologią.

ISLAM A TECHNOLOGIE

DR MARIA STOJKOW

Relacja islamu i technologii ma dwa ważne wymiary. Jednym z nich jest wykorzystanie nowych technologii do tworzenia się, umacniania i rozprzestrzeniania się społeczności muzułmańskiej, która zwłaszcza w krajach takich jak Polska, gdzie liczebność muzułmanów jest znikoma, bez nowych technologii byłaby znacznie słabsza. Dzięki mediom społecznościowym muzułmanie żyjący w Polsce mają kontakt zarówno z innymi muzułmanami żyjącymi w Polsce, jak również z muzułmanami w Europie, którzy znaleźli się w podobnej do nich sytuacji – z dala od rodziny, w niezyczliwym otoczeniu. Ten kontakt poza siecią odbywa się niezwykle rzadko ze względu na duże oddalenie przestrzenne. Możemy zatem mówić o tworzeniu się ummy on line.

Nowi muzułmanie często swą wiedzę o islamie czerpią z treści publikowanych w muzułmańskich grupach wsparcia zakładanych na FB czy na Instagramie. Z drugiej strony należy zwrócić uwagę jak sam islam zmienia się pod wpływem nowych technologii.

Wykorzystanie mediów społecznościowych wpłynęło na pewne zmiany w obrębie samej religii islamu i sposobie realizacji różnorodnych praktyk, dzięki wykorzystaniu aplikacji pomocnych np. przy określaniu czasu trwania postu, czasu, w którym należy wykonywać modlitwę np. dzięki aplikacji Salah 3D czy the Quran Majeed app, która zawiera zarówno tekst jak i nagranie recytacji Koranu wraz z tłumaczeniami na wiele języków. Dzięki postępowi technologicznemu szybciej rozpowszechniają się również pewne idee, zarówno fundamentalistyczne, jak i modernistyczne, dzięki temu dochodzi do zderzenia różnych punktów widzenia, które dotąd występowały obok siebie nie wchodząc w konflikt. Kolejną zmianą związaną z masowym wykorzystaniem nowych technologii cyfrowych w muzułmańskim świecie jest według Barta Barendregta, fakt iż „młodzi muzułmanie przyjmują technologię, aby zdystansować się od starszych, tradycyjnych praktyk, jednocześnie rzucając wyzwanie zachodnim modelom”.

Dodatkowo istotne są tu również kwestie płci. Kobiety dzięki pracy zdalnej zyskały pewną wolność, nie muszą nakładać hidżabów czy innych strojów nakazanych w lokalnej społeczności.

**MEDYCyna, SOCJOLOGIA MEDYCyny I TECHNOLOGIA
DR HAB. TOMASZ MASŁYK, PROF. AGH
DR EWA MIGACZEWSKA, PROF. AGH**

Zdrowie człowieka jest wypadkową jego dobrostanu fizycznego (warunkowanego brakiem/występowaniem dolegliwości natury fizycznej/chorobowej), psychicznego (określanego poczuciem szczęścia i zadowolenia z życia jak również samoakceptacją) i społecznego (kształtowanego poprzez akceptację i integrację ze społeczeństwem). Wieloczynnikowy układ zmiennych decydujących o zdrowiu jednostek powoduje, że jest ono postrzegane jako najważniejsza wartość odpowiedzialna za udane, szczęśliwe życie. Dodatkowo, zdrowie jest wartością immanentną. Pozwala utrzymać jakość życia w sytuacji, gdy deficyty pojawiają się w innych dziedzinach życia. Z drugiej strony, brak zdrowia/choroba obniża jakość życia nawet przy satysfakcjonującym poziomie zaspokojenia innych potrzeb.

Medycyna jest tą gałęzią nauki, która w pierwszym rzędzie odpowiada za badanie natury chorób, ich diagnozowanie, leczenie czy zapobieganie. W realizacji tych celów zyskuje wsparcie innych dyscyplin naukowych, także społecznych, wśród których jedną z głównych ról odgrywa socjologia medycyny. Socjologia medycyny koncentruje się na społecznych determinantach zdrowia, które odnoszą się do zwyczajów i warunków życia (stylów życia, jakości życia i warunków pracy), pozycji klasowej (zależnej od dochodu, poziomu wykształcenia i sytuacji zawodowej), czynników stresogennych, biedy i koniunktury gospodarczej (bezrobocia, recesji) oraz czynników religijnych. Wpływają one, zarówno pozytywnie, jak i negatywnie, na zdrowie jednostek, grup czy społeczności.

Kluczowym czynnikiem, który wyznacza kierunki rozwoju samej medycyny, ale również odpowiada za rozwój społeczeństw w ich cywilizacyjnym jak i kulturowym wymiarze jest dzisiaj technologia. Technologia wspiera rozwój medycyny, zwiększa trafność diagnozowania chorób, ale także efektywność ich leczenia. Wystarczy wspomnieć o tomografii komputerowej, rezonansie magnetycznym, laparoskopii, ultrasonografii, protetyce, implantologii, itp. Z drugiej strony technologie teleinformatyczne pod postacią aplikacji mobilnych pomagają monitorować stan zdrowia na bieżąco, zbierając, przetwarzając i analizując dane w czasie rzeczywistym.

Wybrane obszary badawcze:

- medykalizacja i przemedykalizacja zjawisk życia społecznego; zmiana jakości życia dzięki wykorzystaniu nowoczesnych technologii stosowanych w medycynie,
- zaufanie społeczne do lekarzy oraz wiarygodność praktykowanych sposobów leczenia; pogłębianie/niwelowanie nierówności społecznych zależne od dostępności do usług medycznych oraz zaawansowanych technologicznie terapii i zabiegów,
- problem trafności w samodiagnozowaniu dzięki powszechnemu dostępowi do źródeł wiedzy medycznej,
- jatrogeniza i odpowiedzialność za błędy medyczne.

**METODY I TECHNIKI INTERWENCJI SPOŁECZNYCH
DR HAB. ŁUKASZ AFELTOWICZ, PROF. AGH
MGR KAJETAN WUTTKOWSKI, DOKTORANT SD AGH
(DOKTORAT WDROŻENIOWY)**

Łącząc doświadczenia z różnych obszarów (społeczne studia nad nauką i technologią, participatory action research, ekonomia społeczna, socjologia ekonomiczna, metodyki projektanckie etc.) badamy rozmaite sposoby na rozwiązywanie problemów praktycznych w trybie innowacji społecznych lub interwencji socjotechnicznych. Łączymy ze sobą wątki z i spoza nauk społecznych sprawdzając jak można wyjść poza dość typowy dla współczesnej socjologii akademickiej model DRE (diagnozowanie, rekomendowanie, ewaluowanie).

Interesują nas zarówno całe paradygmaty, konkretne narzędzia, jak i ogólne heurystyki, które mogłyby być przydatne na różnych etapach rozwiązywania problemów społecznych: od odrywania problemów, przez ich definiowanie, prowadzeniu badań dostarczających wiedzy przydatnej projektancko, na budowaniu i testowaniu prototypów kończąc. W szczególności interesują nas problemy w małej skali, dlatego często skupiamy się na gospodarstwach domowych, sąsiedztwach etc.

Obszarem, w którym aktualnie poszukujemy przydatnych technik i heurystyk jest obsługa zadłużenia gospodarstw domowych i wspomaganie osób w kryzysie zadłużenia. Temu poświęcony jest doktorat wdrożeniowy, który realizuje Kajetan Wuttkowski pod kierunkiem Marii Nawojczyk i Łukasza Afeltowicza.

MIASTO, PRZESTRZEŃ A TECHNOLOGIA DR HAB. JACEK GADECKI , PROF. AGH

Środowisko miejskie prezentuje interesujący splot różnorodnej infrastruktury, w tym technologicznej, materialnej i społecznej. Analizy współczesnych miast stawiają przed nami kilka ważnych problemów i wyzwań natury praktycznej i teoretycznej: związanych m.in. z negocjacjami dotyczącymi definiowania aktorów społecznych i pozaspołecznych (technologie, w tym rola big data), a także wyzwań wynikających z konieczności splatania tych złożonych asamblaży w nowe (w domyśle), lepsze całości. Materiały high-tech, sieci czujników, nowe rozwiązania techniczno-naukowe pozwalają architektom, projektantom i planistom pracować jeszcze efektywniej oraz lepiej programować funkcjonowanie miast i przewidywać zagrożenia, w sferze transportu, bezpieczeństwa czy klęsk żywiołowych. Ostrze krytyki w przypadku technologicznych aspektów inteligentnego miasta kierowane jest zwłaszcza wokół splątywania trzech czynników: neoliberalnej ideologii, technokratycznego zarządzania i dystopii masowej kontroli.

Koncepcje „smart city”, tak jak wcześniej pomysły „miast kreatywnych” czy „miast zrównoważonych”, stają się istotnym elementem współczesnych rozgrywek retorycznych. Jest zresztą interesujące, że miasto inteligentne wpisuje się we wcześniejszą, uwodzicielską narrację miasta kreatywnego serwowaną miejskim decydom przez firmy konsultingowe. Wizja ta jest na tyle obecna, że obietnica lepszego życia ludzkiego osiąganego dzięki biochemii ustępuje współcześnie marzeniom o lepszym życiu za sprawą pozyskiwania i opracowywania dużej ilości danych.

Wybrane obszary badawcze :

- Smart city;
- Utopie miejskie;
- Socjonatura w miejskich kontekstach;
- Materialność i postmaterialność;
- Big data w życiu miast i ich mieszkańców/ek;
- Urban living laby;
- Przestrzenie innowacji.

NIEHETERONORMATYWNOŚĆ A TECHNOLOGIA KAMIL MOTYKA, DOKTORANT SD AGH

Osoby nieheteronormatywne będąc mniejszością stawiają czoła wielu wyzwaniom. Cis-hetero normatywne społeczeństwa, w których funkcjonują często wymagają od nich podporządkowania się panującym normom i wartościom. Status mniejszościowy osób nieheteronormatywnych niesie ze sobą wykluczenie z pełnego uczestnictwa w życiu społecznym. Często poddawani są oni stygmatyzacji. Jak pisze Erving Goffman, piętno jest relacją między tymi, którzy są piętnowani oraz piętnującymi. Ma ono dynamiczny charakter i określa członków społeczności, którzy posiadają cechy wpływające na ich dyskredytację oraz klasyfikują do grupy stygmatyzowanej - jednostce odmawia się uznania i szacunku, co więcej, jeżeli są oni wykluczani przez społeczeństwo to na poziomie ich jaźni odzwierciedlonej będą oni utożsamiać się z stygmatami, oraz będzie się rodzić w nich poczucie inności. Mogą pojawić się działania dyskryminujące - od werbalnych, aż do fizycznych (Goffman, 2005, 2007). Osoby nieheteronormatywne mogą podejmować różne strategie radzenia sobie ze statusem mniejszościowym, a jedną z najczęstszych jest wykorzystanie technologii, za pomocą której następuje wycofanie się z przestrzeni fizycznej do przestrzeni wirtualnej, lub też hybrydyzacja obydwu światów.

Przebywanie w świecie wirtualnym zapewnia możliwość ucieczki od bycia obciążonym/ną stygmatą. Dla osób tych jest to miejsce poufnego, wzajemnego poznawania, budowania tożsamości i struktur wsparcia społecznego. Dostarcza ono platform do aktywizmu, często pośrednicząc w tworzeniu się ruchów afirmacyjnych, które budują tożsamości nieheteronormatywne i są ekspresją ich tożsamości.

Technologia jest więc narzędziem, które umożliwia i wspiera bycie osobą nieheteronormatywną, daje możliwość negocjacji swojej tożsamości oraz dopuszcza do budowania relacji z innymi osobami, zarówno online jak i offline.

NOWOCZESNE TECHNOLOGIE A PROBLEMY SPOŁECZNE

DR HAB. BARBARA GĄCIARZ, PROF. AGH

Nowoczesne technologie i globalizacja ekonomiczna zmieniają wszystko (życie społeczne, polityczne i gospodarcze). Dawnego świata już nie ma. XXI wiek to dynamiczny rozwój firm zawdzięczających swój sukces rozwojowi technologii. Amazon, Google, Facebook czy Microsoft prześcigają się w tworzeniu coraz nowocześniejszego oprogramowania, dzięki któremu życie użytkownika mediów ma stać się łatwiejsze i przyjemniejsze. Jak zawsze w dziejach, technologia zmienia organizację życia społecznego. Zmienia też więzi społeczne. Współcześnie jednak, dynamika tych zmian jest nieporównywalnie większa. Komunikujemy się ze sobą łatwiej, szybciej, intensywniej, używając uproszczonych przekazów, generując łatwiej emocje i szybciej porzucając kontakty nie dające satysfakcji. Nasze więzi stają się bardziej płynne, mocno zróżnicowane, a my sami musimy wykazywać wiele elastyczności, aby je utrzymywać.

Technologia jak każde narzędzie może być wykorzystana do realizacji różnych celów. Dzięki nowoczesnym technologiom pojawiają się możliwości rozwiązywania problemów społecznych, wobec których dotąd byliśmy albo bezradni, albo musieliśmy dokonywać wysiłków pochłaniających niewspółmiernie wielkie siły i środki. Nowoczesne technologie mają niepowtarzalną szansę dostarczenia rozwiązań umożliwiających zmianę jakości życia poszczególnym ludziom, ale równocześnie mogą spowodować, że te indywidualne problemy staną się przesłanką postępu w gospodarce i społeczeństwie.

Należy podjąć próbę odpowiedzi na pytanie, jak wykorzystać potencjał nowoczesnych technologii dla budowania nowych wymiarów zaangażowania w organizację społeczeństwa obywatelskiego oraz w nowe struktury gospodarcze.

NOWE TECHNOLOGIE A NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ DR DOROTA ŻUCHOWSKA-SKIBA

Nowoczesne technologie mają duży potencjał włączający. W wymiarze technologicznym są one postrzegane, jako rozwiązania wyrównujące szanse i zmniejszające znaczenie dysfunkcji biologicznych związanych z niepełnosprawnością, np. dzięki rozwojowi syntezatorów mowy, zastąpieniu w komunikacji słowa mówionego pisaniem oraz innym udogodnieniom będącym efektem rozwoju urządzeń mobilnych i „internetu rzeczy”. W wymiarze społecznym nowe technologie informatyczne i medialne ukazwane są przez pryzmat tkwiących w nich możliwości ułatwienia pełnego udziału osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym i realizowania przez nie aktywności zbliżone do tych, jakie podejmują ludzie sprawni.

Pomimo potencjału inkluzyjnego nowoczesne technologie mogą również stanowić przestrzeń wykluczenia osób z niepełnosprawnościami ze względu na bariery w dostępie do internetu, niedostępności stron i portali internetowych, czy braku odpowiednich kompetencji. Pokazuje to, że relacje pomiędzy technologią i niepełnosprawnością są złożone i wymagają pogłębionych analiz umożliwiających diagnozę istniejących w tym obszarze problemów i stworzenie propozycji ich rozwiązania.

Wybrane obszary badawcze:

- Dostępność technologii internetowych dla osób z niepełnosprawnościami i kwestie wykluczenia cyfrowego osób z niepełnosprawnościami;
- Włączający charakter technologii internetowych i rola technologii asystujących.
- VR, AR, gry cyfrowe i ich potencjał dla osób z niepełnosprawnościami;
- Sposoby wykorzystania Internetu przez osoby z niepełnosprawnościami: telepraca, telemedycyna, edukacja online, e-usługi, e-zakupy, e-rozrywka, komunikacja online.
- Wirtualne sieci wsparcia – formalne i nieformalne;
- Aktywność obywatelska, społeczna i polityczna osób z niepełnosprawnościami w przestrzeni internetu;
- Bezpieczeństwo w sieci i kompetencje medialne osób z niepełnosprawnościami.

NOWE TECHNOLOGIE REPRODUKCYJNE MGR ADRIANA WINOGRODZKA-KMAK, DOKTORANTKA SD AGH

Nowe technologie reprodukcyjne (dalej: RT) mogą być definiowane szeroko jako obecne i potencjalne zastosowanie technologii w reprodukcji ludzi. Technologie te wpływają na życie jednostek związane z płodnością, antykoncepcją, życiem seksualnym, sytuacją rodzinną i finansową, wyznawanymi wartościami, czy z wiarą (Radkowska-Walkowicz 2013).

Szczególnie istotne jest społeczne znaczenie technik wspomaganego rozrodu (dalej: ART) w leczeniu niepłodności. Zgodnie z definicją Fertility Clinic Success Rate and Certification Act of 1992 (CDC www.cdc.gov), ART to metody, które polegają na przetworzeniu poza ciałem kobiety embrionów lub komórek jajowych (CDC www.cdc.gov). Jak pokazują dane organizacji światowych, metodami ART są przede wszystkim zapłodnienie in vitro – IVF, mikromanipulacja – ICSI, dojajowodowe przeniesienie gamet – GIFT, dojajowodowe przeniesienie zygoty – ZIFT (ART Fertility Clinic Success Rates Report 2018), a także zamrożony transfer zarodków – FET.

Techniki wspomaganego rozrodu ukierunkowane są na leczenie niepłodności. Technologie te mają więc znaczenie medyczne, wpływają bowiem na stan zdrowia, wspierają przeciwdziałanie skutkom niepłodności, która jest dziś chorobą cywilizacyjną (Koperwas, Głowacka 2017). Jednakże warto dostrzec ich społeczny sens i szerokie konsekwencje, które mogą dotyczyć całych społeczeństw, różnych grup społecznych, instytucji, ale i poszczególnych ludzi, ich biografii, tożsamości i codziennych praktyk. Liczne badania nad funkcjami technologii reprodukcyjnych (np. Assisted Reproductive Technology (ART) Market 2021, Kulshrestha 2015) dowodzą, że technologie te zyskują coraz większy wpływ na praktyki związane z cielesnością i płodnością we współczesnych społeczeństwach zachodnich (Market Updates 2021: 360, Kulshrestha 2015).

OPÓR WOBEC POLITYK RÓWNOŚCIOWYCH W POLU EDUKACJI I PRODUKCJI NOWYCH TECHNOLOGII DR HAB. KATARZYNA LESZCZYŃSKA, PROF. AGH

Relacje między gender a technologią postrzegam jako złożone procesy, osadzone w kompleksowym kontekście społecznym. Idąc za Judy Wajcman czy W. Faulkner widzę w nich sieć społecznych relacji, które komplikują się i są obecne na różnych poziomach życia społecznego.

Choć analizy płci i technologii prowadzone są w różnych kierunkach, wiele badań jednoznacznie wskazuje na znaczenie patriarchy w procesach technologicznych – w tym w edukacji technologicznej i procesach wytwarzania technologii. Wskazuje się na zmaskulinizowanie funkcjonalności produktów technologicznych, dominację androcentrycznej perspektywy w projektowaniu innowacji technologicznych czy rolę męskości hegemonicznej w kształtowaniu szerszych struktur i systemów technologicznych. Równocześnie w ostatnich latach możemy zauważyć w polu technologii rozbudowane inicjatywy ukierunkowane na promocję reguł egalitarnych, różnorodność i inkluzywność. Działania te są inicjatywami środowiskowymi (jak np. działania *Women in Tech*), ale również elementami bardziej systemowych i ponadlokalnych polityk *gender mainstreaming* (jak np. polityka *Gender Equality Plan UE*).

Inicjatywy równościowe spotykają się ze zróżnicowanym odbiorem. Jedną z ważnych reakcji na upowszechnienie polityk afirmacyjnych w polu produkcji i edukacji technologicznej jest opór przybierający różne formy. Działania oporowe bywają dyskursywnym sprzeciwem wobec polityk równościowych, często zakulisowym i zniuansowanym. Ale zyskują one również bardziej ucieleśnione i zbiorowe formy, będące manifestacją niezgody na systemowe włączenie reguły równego traktowania do edukacji i produkcji technologicznej. Opór w polu technologii nie jest zjawiskiem autonomicznym, to znaczy jest silnie związany z *backlashem* kulturowym, o którym pisali P. Norris i R. Inglehart, a także *backlashem* genderowym. Zjawiska te stanowią główny obszar moich zainteresowań badawczych.

PAMIĘĆ O PRZESZŁOŚCI A TECHNOLOGIA PROF. DR HAB. MARIA SZMEJA

Nowe technologie mają duży wpływ na odczytywanie i interpretowanie minionych wydarzeń. Pamięć o przeszłości staje się żywa a dotyczy wszystkich grup społeczeństwa (kulturowych, etnicznych, rasowych) i może podlegać zmianom/interpretacji przez nie czynionym.

Nowe technologie sprawiają, że dostęp do źródeł, wielość interpretacji faktów oraz poziom wykształcenia (wiedzy w konkretnej dziedzinie) owocują nowym odczytywaniem historii. Wiele grup przechodzi z fazy pamięci uśpionej do fazy pamięci aktywnej. Wynajdywanie tradycji/pamięci dokonuje się obecnie właśnie dzięki mediom elektronicznym i ich zasobom.

Ciekawe jest jak dalece ludzie są świadomi faktu, że ich wiedza, wprawdzie poszerzona o dostęp do innych źródeł, nadal jest uwarunkowana bieżącą polityką historyczną? Czy pojawia się refleksja nad zmiennością interpretacji przeszłości? Jak dalece zasoby pamięci są kształtowane przez funkcjonariuszy depozytów artefaktów historycznych? Czy zaufanie do technologii udostępniania informacji osłabia krytykę źródeł? Czy ludzie mają świadomość wpływu technologii przekazu informacji na wiedzę o przeszłości? Jak w tym kontekście wygląda "odpominanie" przeszłości, zapominanie o niewygodnych faktach?

PŁEĆ A INNOWACYJNE ORGANIZACJE EDYTA TOBIASIEWICZ, WSPÓŁPRACOWNICZKA WH AGH, DOKTORANTKA ISUJ

Zaawansowane technologicznie rozwiązania nie tylko rewolucjonizują charakter wielu organizacji społecznych (ze względu na technologizację, digitalizację i globalizację wielu procesów zachodzących wewnątrz), ale również często są wytwarzane w obrębie innowacyjnych struktur/kontekstów organizacyjnych o nietypowej specyfice.

Przykładem takich struktur są startupy technologiczne, które charakteryzują się nietradycyjnymi modelami zarządzania (Agile), płaską hierarchią, wysokim poziomem wykształcenia pracowników i współpracą z jednostkami naukowymi, dostępem do specyficznego otoczenia instytucjonalnego, a także zróżnicowanego kapitału ekonomicznego i kulturowego. Struktury organizacyjne, w świetle teorii socjologicznych, są nośnikami wzorów i reguł, także płciowych, które mogą wspierać egalitarne i inkluzywne relacje pomiędzy różnymi (upłciowionymi) aktorami społecznymi w miejscu pracy, bądź też wytwarzać liczne bariery, marginalizować, wykluczać czy stereotypizować ze względu na płeć. Te nowoczesne organizacje powstają i są rozwijane w okresie silnej transformacji i polaryzacji (aktywizmu ruchów ekologicznych i feministycznych; tradycjonalizacji i nacjonalizacji dyskursu mediów publicznych) i jednocześnie działają w kontekście zglobalizowanej gospodarki i kulturowo zdywersyfikowanej sieci kontaktów i relacji, co tworzy przestrzeń do podejmowania (nie)zróżnicowanych ze względu na płeć praktyk społecznych.

Wybrane obszary badawcze:

- zróżnicowanie genderowe w dostępie do możliwości finansowania własnej działalności;
- tożsamości płciowe i strategie działań; czynniki makrostrukturalne sprzyjające przedsiębiorczości kobiet;
- analizy rentowności przedsięwzięć startupowych w zależności od płci właścicieli oraz inwestorów.

PŁEĆ SPOŁECZNO-KULTUROWA A TECHNOLOGIE KATARZYNA CIEŚLAK, DOKTORANTKA SD AGH

Technologia jest obszarem, który konstruuje wzorce płciowe w każdym społeczeństwie. Płeć kulturowa i technologie mogą przenikać się wzajemnie, tworząc nacechowane płciowo wyobrażenia o samych urządzeniach, interfejsach czy końcowych odbiorcach technologii. Zdaniem autorek Marii Lohan i Wendy Faulkner, odkąd technologie i płęć zaczęto postrzegać jako wszechobecne elementy rzeczywistości społecznej stało się oczywiste, że nigdy w pełni nie zrozumiemy jednego obszaru bez zrozumienia drugiego. Oznacza to, że płęć pełni znaczącą rolę podczas procesu projektowania, wdrażania, promowania i korzystania z efektów techniki.

Zagadnienie relacji technologii i płci w literaturze naukowej opisywane jest głównie w perspektywie feministycznych studiów nad techniką (ang. Feminist Technology Studies), określanych również jako technofemizm. Relacyjność gender i technologii według Wendy Faulkner powinna być analizowana pod względem praktyk płciowych w procesie projektowym (ang. gender in technology) oraz w trakcie korzystania z różnych efektów technik (ang. gender of technology). Każda z tych perspektyw zakłada, że zarówno proces tworzenia, jak i odbioru technologii nie są neutralny płciowo.

Wybrane obszary badawcze:

- Praktyki płciowe w procesie projektowania interfejsów konwersacyjnych, graficznych;
- Różnice płciowe w korzystaniu z nowych technologii;
- Płeć społeczno-kulturowa jako kategoria różnicująca praktyki wytwarzania i odbioru rozwiązań opierających się na sztucznej inteligencji.

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ TECHNOLOGICZNA I CYFRYZACJA ORGANIZACJI I BIZNESU DR MARZENA MAMAK-ZDANECKA

Przedsiębiorczość i technologia wchodzą w zależność, które od dawna budzą zainteresowanie biznesu, polityki i badaczy. Od czasu wkroczenia w czwartą rewolucję przemysłową bardziej mówimy o przedsiębiorczości i technointeligencji. Obecny kryzys okazał się egzaminem z przedsiębiorczości, cyfryzacji i etyki w biznesie, który jak nigdy do tej pory - skoncentrowany jest na sprawnym zaadaptowaniu się do skomplikowanej i nadal trudnej przewidzenia rzeczywistości. Najbardziej aktualnym wymogiem staje się odporność na nagłe zmiany, niepewność i złożoność.

Pandemia zdecydowanie udowodniła ścisłą zależność pomiędzy wykorzystaniem rozwiązań technologicznych (poziomem wdrażania cyfryzacji), a odpornością firm i perspektywami rozwoju. Na poziomie mikro związek między przedsiębiorczością a innowacyjnością technologiczną zadecydował o przetrwaniu i konkurencyjności firm (generowanych zyskach), a równocześnie na poziomie makro to determinanta stabilności i rozwoju gospodarczego. Postęp technologiczny (poziom ucyfrowienia i robotyzacji) jest ściśle związany z wdrażaniem zmian na poziomie wszystkich procesów organizacyjnych (firm/przedsiębiorstw). Liczy się przedsiębiorcze i strategiczne podejście, co zwiększa szanse na przetrwanie i konkurencję w biznesie, ale wymaga ze strony firm myślenia w kontekście technologicznym (transformacji cyfrowej), a najwrażliwszym ogniwem tego procesu są ludzie.

Przedsiębiorczość stanowi kompetencje organizacji i ich pracowników szybkiego reagowania na zmiany (w społeczeństwie, technologii, konkurencji, regulacjach formalnych, na rynku pracy i innych obszarach), aktualnie w epoce „kowidjańskiej i klimatjańskiej”, jak została ostatnio określona na Kongresie ICAN Management Review „Liderzy jutra”. Przedsiębiorczość technologiczna staje się jednym z najważniejszych atutów w biznesie, co wymaga powiązania trzech wartości: ludzi, biznesu i technologii, tym samym wyznaczając nowe wzory w zarządzaniu firmami/ przedsiębiorstwami i zatrudnianiu.

Wybrane obszary badawcze:

- Wyzwania technologiczne jakie stoją przed organizacjami (firmami/przedsiębiorstwami) w dobie „nowej normalności” po pandemii. Spodziewane szanse i zagrożenia dla przedsiębiorczości i dystrybucji cyfryzacji;
- Otwartość organizacji na przedsiębiorczość technointeligencji i dalsze zmiany. Jakie radykalne zmiany/projekty (monnshot thinking) są możliwe?
- Czy i w jakim stopniu firmy są przygotowane na kolejne zmiany i społeczne zagrożenia?
- Jak zmieni się sposób pracy? Czy platformy do komunikacji i pracy zdalnej oraz nabyte kompetencje staną się atutem na rynku pracy, zmieniają nawyki/styl pracy?
- Transformacja kultury organizacyjnej w kierunku kultury pracowników i organizacji sprzyjającej przedsiębiorczości i cyfryzacji – zwinnej/ elastycznej kultury.

ROZWÓJ ENERGETYKI ROZPROSZONEJ A ZMIANA SPOŁECZNA

SEBASTIAN MEDOŃ, DOKTORANT SD AGH

Jak już wspomnieliśmy, transformacja energetyczna stanowi szerokie pole działalności naukowo-badawczej. Przy okazji trudno nie pokusić się jednak o krytyczną refleksję nad wspomnianymi procesami, szczególnie, że w wielu krajach (w tym w Europie) zmiany rozpoczęły się na dobre. Pomijając kwestie nierówności społecznych zwiększamy ryzyko, że dobrodziejstwa transformacji trafią przede wszystkim do bogatszej części społeczeństwa.

W Polsce najbardziej widocznym przejawem zmian w energetyce jest swoisty boom na panele fotowoltaiczne, które coraz liczniej pokrywają dachy nad Wisłą. W 2020 roku, pomimo zawirowań związanych z pandemią COVID-19, tempo przyrostu nowych mocy zainstalowanych w fotowoltaice nie zwolniło. Na początku czerwca 2020 r. Polskie Sieci Elektroenergetyczne chwaliły się bezprecedensowym wzrostem o 176 proc. rok do roku, z czego aż 70 proc. stanowiły tzw. mikroinstalacje. To one stanowią rdzeń dla rozwoju tak zwanej energetyki rozproszonej (określanej także mianem prosumenckiej lub obywatelskiej), nad której koncepcją warto pochylić się nieco dłużej.

Odejście od centralnego wytwarzania energii, a więc paradygmatu nowoczesnej elektroenergetyki, stanowi bowiem szansę na (przynajmniej częściową) niezależność energetyczną wspólnot lub poszczególnych gospodarstw domowych. A to, w przypadku szerokiego dostępu do grona prosumentów, może oznaczać wieloaspektową zmianę społeczną, szczególnie interesującą z punktu widzenia socjologii.

Mimo nadziei związanych z rozwojem nowej energetyki, nie powinniśmy tracić z oczu aspektów, na które uwrażliwia nas socjologia krytyczna. Podczas gdy z punktu widzenia gospodarki i państwa ważne są takie aspekty jak m.in. ekonomiczne koszty transformacji, zapewnienie stałych dostaw energii elektrycznej czy wypełnienie celów polityk unijnych w zakresie udziału OZE, perspektywa krytyczna pozwala skupić się na także na nierównościach społecznych.

Zmniejszenie lub nawet zniwelowanie rachunków za prąd, co obiecują nam propagatorzy rozwoju energetyki prosumenckiej, to duża szansa na poprawę losu mniej zamożnej części społeczeństwa. Najprawdopodobniej nie wydarzy się to jednak bez odpowiednio zaprojektowanych polityk rządowych, które będą uwzględniać kwestię nierówności społecznych, a wcześniej bez diagnozy obejmującej dotychczasowe problemy, obserwowane chociażby przy okazji funkcjonowania programu "Mój Prąd". Analiza powinna w tym przypadku objąć społeczno-kulturowe, ale i techniczne bariery, które przeszkadzają dziś w szerokim dostępie do grona prosumentów.

SPOŁECZEŃSTWO, GRY, SZTUCZNA INTELIGENCJA DR AGATA MAKSYMOWICZ

Boty i sztuczna inteligencja to zjawiska, które coraz częściej pojawiają się w rzeczywistości ludzkiej: w pracy (m.in. zjawisko pracy hybrydowej: współpraca człowieka z robotem), rozrywce i innych sferach życia. Jak ludzie reagują na ich obecność? Czy automatyzacja i robotyzacja gospodarki zabiorą pracę ludziom? Jak wyglądają interakcje człowiek – program komputerowy/algorytm/bot/sztuczna inteligencja (coraz częściej mamy z nimi do czynienia)? Możliwości są różnorodne: od pełnej symbiozy po rozliczne konflikty.

Rozwój tych zjawisk jest niezwykle dynamiczny. Na przykład jeszcze do niedawna uważano, że nie jest możliwe stworzenie programu komputerowego, który mógłby skutecznie grać w pokera. Dopiero w drugim dziesięcioleciu XXI wieku opracowano pierwsze takie możliwości, gdzie komputer wygrywa z najlepszymi graczami. Konsekwencją tych działań jest spadek zaufania pokerzystów do gry z innymi przez Internet. Nie mają bowiem pewności, czy mają do czynienia z człowiekiem czy maszyną (a wtedy taką rywalizację uważają za nieuczciwą). Przyszłość może przynieść podobne zagrożenie w grze na żywo, w turniejach i innych rozgrywkach pokerowych. Przeszną się liczyć umiejętności strategiczne pojedynczego człowieka, w obliczu możliwości wykorzystania odpowiedniego programu komputerowego, doskonalszego od możliwości żywego gracza.

Problematyka senioralna

Kontynuacja problematyki ukazanej w książce *Starość niepokorna*. O niektórych niestereotypowych rolach seniorów (autorki: Kaprańska, Maksymowicz, Mamak-Zdanecka). Zaplanowane badania dotyczące strategii życiowych emerytowanych pracowników naukowych.

SPOŁECZNA PERCEPCJA NOWYCH TECHNOLOGII Z ZAKRESU ENERGETYKI DLA OCHRONY KLIMATU MGR MARIA LIS, DOKTORANTKA SD AGH

Postępujący proces ludzkiej ingerencji w przyrodę sprawia, że z czasem ulega ona nie tyle przekształceniom, co degradacji, a to pociąga za sobą ryzyko zmian klimatu. Jest to problem nieprzypominający innych, zarówno ze względu na swoją skalę, jak i dlatego, że dotyczy przyszłości. Temu zagrożeniu trudno stawić czoła, gdyż jest odczuwane jako w pewnym sensie nierealne. Podejście oparte przede wszystkim na ograniczaniu (jazdy samochodem, marnowaniu żywności, wody etc.) wydaje się nieskuteczne. Ważniejsze zdają się działania zorganizowane, takie jak kooperacja państw oraz wdrażanie technologii, które ograniczą emisję gazów cieplarnianych. Jak pisał Anthony Giddens: „istnieje potrzeba stworzenia pozytywnego modelu niskowęglowej przyszłości, modelu, który będzie przystawał do codziennego, współczesnego życia. Powstrzymanie procesu dalszej degradacji środowiska naturalnego, by uchronić ludzkość, ale też wiele innych gatunków – przed tragedią wydaje się jednym z kluczowych zadań nauk nie tylko przyrodniczych (diagnozujących i prognozujących), czy inżynierskich (opracowujących nowe technologie zapobiegające zmianom klimatu), ale również społecznych (wspierających ich implementację).

Technologie nieustannie się rozwijają, nie wynaleziono jeszcze „tej jednej”, która mogłaby być remedium na zmiany klimatu, jednakże kształtowanie opinii powinno się odbywać na możliwie najwcześniejszym etapie prac. Należy docenić znaczenie czynnika społecznego, gdyż o powodzeniu technologii energetycznych zapobiegających zmianom klimatu zadecyduje przyzwolenie społeczne na ich powszechne zastosowanie.

W swoich analizach zajmuję się ustalaniem poziomu wiedzy, percepcji i społecznej akceptacji nowych technologii z zakresu energetyki wśród mieszkańców Małopolski oraz identyfikowaniem czynników je warunkujących. Przyglądam się postawom ludzi wobec środowiska naturalnego (ich wiedzy, emocjonalnemu stosunkowi, podejmowanym działaniom i wyobrażeniom przyszłości - antycypacjom) oraz analogicznie rozpoznaję wiedzę i emocjonalny stosunek do nowych technologii z zakresu energetyki (wiatrowej, wodorowej, przechwytywania i magazynowania CO₂), wskazywane obawy, niepewności.

Wybrane obszary badawcze: Inscenizacje ryzyka i społeczna hierarchia ryzyk; rola ekspertów i autorytetów w generowaniu (nie)wiedzy; religijność a percepcja zmian klimatu i konieczności zapobiegania im poprzez wykorzystanie nowych technologii; zaufanie instytucjonalne i kapitał kulturowy a zaufanie do nowych technologii; indywidualne systemy wartości i kolektywne/regionalne konteksty społeczno-kulturowe, a społeczna percepcja, akceptacja i wiedza na temat nowych technologii

SPRAWIEDLIWA TRANSFORMACJA Z PERSPEKTYWY LOKALNEJ DR WOJCIECH KOWALIK

Jednym z głównych celów wyznaczonych przez Porozumienie Paryskie jest znacząca reedukacja emisji gazów cieplarnianych. Aby osiągnąć ten cel konieczne będzie przyspieszenie transformacji energetycznej. Chociaż istnieje zgoda co do słuszności przyjętych założeń, to na poziomie planowania i wdrażania polityki w tym zakresie pojawia się szereg problemów technologicznych, gospodarczych, społecznych, politycznych i kulturowych. Dotychczasowe próby wdrożenia ścieżek transformacji w całej Europie ilustrują trudności w projektowaniu polityki łączącej skuteczne działania na rzecz klimatu i kwestie sprawiedliwości, zwłaszcza w przypadku grup najbardziej zagrożonych wykluczeniem. Jednym z czynników warunkujących sukces dekarbonizacji będzie zdolność do tworzenia i wdrażania ścieżek transformacji dostosowanych do konkretnego kontekstu w skali lokalnej, regionalnej i krajowej. Ścieżek uwzględniających możliwości, ograniczenia, uwarunkowania społeczno-kulturowe oraz technologiczne, a także pojawiające się na tym tle napięcia i konflikty.

W tym kontekście jedną z bardziej dyskutowanych kwestii jest to, jak zarządzać procesem dekarbonizacji w tych regionach, które nadal są silnie uzależnione od przemysłu opartego na paliwach kopalnych lub od samego wydobycia paliw kopalnych, tj. w regionach intensywnie korzystających z węgla. W takich regionach polityka dekarbonizacji oznacza również deindustrializację gospodarki, czego widocznym efektem jest utrata miejsc pracy i bezrobocie. Warto jednocześnie zauważyć, że z jednej strony procesy zmian strukturalnych w takich regionach już zachodzą, a więc pewne strategie radzenia sobie z nimi już istnieją, z drugiej zaś strony polityka klimatyczna nie jest jedynym motorem tego procesu. W grę wchodzi inne czynniki, w tym niskie ceny importu węgla z krajów pozaeuropejskich, wzrost konkurencyjności odnawialnych źródeł energii (OZE) oraz wpływ węgla i innych paliw kopalnych na środowisko i zdrowie.

Aktorzy społeczni obecni w regionach podlegających transformacji pełnią ważną rolę w tych procesach zarówno jako odczuwający skutki wdrażanych polityk jak również interesariusze realnie wpływający na kierunek, dynamikę i zakres podejmowanych działań. Złożoność zagadnień związanych z transformacją energetyczną stanowi więc bardzo ważne i ciekawe poznawczo, a przede wszystkim aktualne zagadnienie badawcze dla nauk społecznych.

TECHNOLOGIA A DECYZJE EDUKACYJNE I ZAWODOWE Kobiet (I MĘŻCZYŹN) DR JOANNA PYRKOSZ-PACYNA

Nowe technologie wciąż są postrzegane jako obszar zainteresowania i aktywności przede wszystkim mężczyzn. Podobnie jak kiedyś prawo czy medycyna a później nauki ścisłe tak teraz nowe technologie stanowią zmaskulinizowaną dziedzinę nauki i przemysłu. Brak różnorodności i reprezentacji obu płci w tych dynamicznie rozwijających się dziedzinach został dostrzeżony przez wiele instytucji międzynarodowych a także organizacji zarówno komercyjnych jak i non profit. Podejmowane są działania, by zwiększyć równy udział kobiet w rozwoju nowych technologii, gdyż znane są liczne korzyści wynikające z wprowadzenia takiej inkluzywności: większa innowacyjność rozwiązań, uwzględnienie różnorodnych perspektyw, ale także dostęp do kluczowych kompetencji cyfrowych oraz zmniejszenie się wciąż istniejącej luki płacowej (branża nowych technologii wiąże się z wyższymi zarobkami).

Mimo iż obecnie prawie tyle samo kobiet co mężczyzn wybiera kształcenie na wielu kierunkach ścisłych tj. fizyka, chemia, life-science, etc., obszar nowych technologii wciąż pozostaje głównie domeną mężczyzn. Wynika to z wielu czynników społeczno-kulturowych jak np. postrzeganie dziedziny jako stereotypowo 'męskiej', wymagającej wybitnych kompetencji lub utrudniającej godzenie obowiązków zawodowych i prywatnych.

Wybrane obszary badawcze:

- Postrzeganie dziedzin zw. z nowymi technologiami;
- Motywacja do zaangażowania się w edukację/pracę w obszarze nowych technologii;
- Czynniki środowiskowe przyczyniające się do rezygnacji kobiet z aktywności w obszarze nowych technologii (tj.: stereotypy, uprzedzenia, nierówne traktowanie, seksizm, warunki pracy, etc.);
- Czynniki środowiskowe przyczyniające się do podjęcia i/lub kontynuowania aktywności w obszarze technologii (tj. mentoring, modelowanie, interwencje, etc.).

TECHNOLOGIA A PSYCHIKA / TECHNOSTRES W PRACY DR MARIA KATARZYNA GRZEGORZEWSKA

Badania wskazują, że korzystanie z technologii cyfrowych wiąże się z określonymi wymaganiami psychospołecznymi (np. większe obciążenie pracą, złożoność, konflikty między pracą a innymi dziedzinami życia) i wynikającymi z nich psychobiologicznymi reakcjami stresowymi.

Jednak nadal nie jest jasne czy ten rodzaj technostresu powoduje zaburzenia psychiczne. Coraz więcej badań sugeruje, że dobrze zaprojektowana praca cyfrowa może sprzyjać zdrowiu, jeśli optymalizuje organizację pracy lub zapewnia większą elastyczność oraz zwiększa kontrolę i autonomię w pracy. Większość badań jest skupiona na wykazaniu, iż stres związany z pracą wiąże się ze złym stanem zdrowia psychicznego, takim jak zaburzenia depresyjne czy wypalenie zawodowe.

Z kolei technologia jako źródło stresu nie była przedmiotem badań nad stresem w pracy przez długi okres czasu. Zmieniło się to wraz z transformacją cyfrową. Technologie cyfrowe stały się wszechobecne w niemal wszystkich branżach i zawodach, a ich rozpowszechnienie ma zasadniczy wpływ na struktury organizacyjne, komunikację, modele biznesowe, organizację pracy i stosunki pracy.

Wybrane obszary badawcze:

- Czy technologie cyfrowe mogą być postrzegane jako stresujące? - cyfryzacja a percepcja stresu.
- Czy nowe formy interakcji człowiek-maszyna mogą prowadzić do stresu?
- Czy są powiązania między technostresem a wypaleniem zawodowym?
- Czy wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych do wykonywania zadań w domu sprawia, że pracownicy postrzegają swoje granice zawodowe / rodzinne w sposób trwały, a konflikty między pracą a rodziną stały się bardziej prawdopodobne w tych warunkach?
- Czy korzystanie z internetu i smartfonów w pracy zaciera różnicę między pracą a życiem prywatnym?
- Czy „wtargnięcie pracy” do życia prywatnego może powodować konflikty z członkami rodziny?

TECHNOLOGIA A RYZYKO DR RADOŚLAW TYRAŁA

Ryzyko stanowi immanentną pochodną rozwoju technologicznego. W krajach Europy Środkowo-Wschodniej – często zapóźnionych modernizacyjnie i nieustannie „goniących” Zachód – świadomość tego faktu stosunkowo rzadko przebija się do debat prowadzonych w obrębie głównego nurtu. Nastawienie techno-optimistyczne jest dominującym sposobem postrzegania modernizacji. Poszukując przewag konkurencyjnych, upatrywanych w rozwijaniu innowacyjnych produktów i usług, zapomina się często o rewersie technologicznej modernizacji.

Tymczasem wiadomo, że nieodłącznym elementem zmiany technologicznej jest ryzyko skutków ubocznych, tym groźniejszych, że są one dziś nieprzewidywalne, zaś zakres ich występowania często globalny. W socjologii świadomość tego faktu pojawiła się już w latach osiemdziesiątych XX w. – co najmniej od czasów ukazania się publikacji Ulricha Becka i Mary Douglas. Od tego czasu zmiana społeczna, w tym ta technologiczna, nie jest już postrzegana jako jednoznacznie dobra, funkcjonalna czy postępową. Wykorzystywanie paliw kopalnych w celu ogrzewania naszych mieszkań czy napędzania aut, opracowywanie nowych leków i terapii na dawniej nieuleczalne choroby to awers tej samej monety, której rewers stanowią postępujące globalne ocieplenie, smog czy nadmierna medykalizacja skutkująca brakiem zaufania wobec oficjalnego modelu medycznego i szczepień ochronnych. Te zjawiska dotyczą bezpośrednio każdego. Stąd też potrzeba pogłębionej refleksji nad socjologiczną kategorią ryzyka.

Ryzyko ma charakter społeczny. Nie jest dane raz i na zawsze, ale konstruowane sytuacyjnie. Jego percepcja uzależniona jest od czynników takich jak narodowość, płeć, wiek czy pochodzenie klasowe. Spośród całego potencjału współczesnych zagrożeń członkowie nowoczesnych społeczeństw muszą dokonywać selekcji tych niebezpieczeństw, którym będą poświęcać swą uwagę. Istnieją kulturowo warunkowane mechanizmy takiej selekcji, ukierunkowujące indywidualne postrzeganie ryzyka. Poszczególne typy kategoryzacji i selekcji ryzyka zależne są od sposobu organizacji grupy społecznej. Sposób postrzegania ryzyka łączy się z wartościami, normami i wyobrażeniami panującymi w danej grupie. Stąd też tak różnorodny odbiór i postawy wobec wprowadzanych w „ciało społeczne” technologii.

Należy zauważyć, że pomimo dominującego w debacie publicznej nastroju techno-optimistycznego, krytycyzm wobec technologii podskórnie jest stale obecny i coraz bardziej narasta, coraz częściej mając swój wyraz w zorganizowanych działaniach zbiorowych. Wzrastająca liczba przypadków unikania szczepień ochronnych, lęki wobec technologii 5G, niechęć wobec genetycznie modyfikowanej żywności to tylko najbardziej znane przypadki splotu technologia/społeczeństwo definiowanego w kategoriach ryzyka.

TECHNOLOGIE A DEMOKRACJA LOKALNA

DR TOMASZ PIRÓG

W przypadku demokracji lokalnej wiedza technologiczna nie dotyczy technicznych metod obróbki materiałów w towary, ale technik zbierania i obróbki informacji, która przekłada się na rezultaty decyzji zbiorowych, technik mobilizowania zasobów (kapitału) tkwiących w społecznościach lokalnych w celu poprawy jakości życia zbiorowego i satysfakcji obywateli z demokracji. Tak rozumiana technologia automatycznie porusza zagadnienie prawomocności, delegowania i ukrytych form władzy wpisanych w określone techniki i procesy technologiczne. Wkraczamy tu w pole "technologii społecznych", które obejmują wiedzę dotyczącą wpływu narzędzi i technik na życie społeczne.

Można zaryzykować twierdzenie, że w państwach o ustrojach demokracji liberalnej istnieje moda na tworzenie "technik" będących metodami poprawy jakości rządzenia państwem, obiecujących poprawę satysfakcji obywateli z polityki realizowanej w ramach zdecentralizowanych struktur rządzenia (imparcjalizm, decentralacja, responsywność, partycypacja, deliberacja, koprodukcja, governance). Techniki te niekiedy są oferowane w pakietach, jako "proces technologiczny", który nadaje się do uniwersalnych zastosowań.

Badania empiryczne nad technikami i narzędziami wdrażanym w demokracji lokalnej mogą dotyczyć technik partycypacji społecznej, technik deliberacji, technik projektowania/ewaluacji polityk publicznych, które występują w danym obszarze geograficznym (o danym profilu demograficznym, doświadczonym przez określone procesy historyczne, itp.). Mogą dotyczyć ich społecznego odbioru, wykorzystywania i funkcjonowania w danym kontekście instytucjonalnym. Prowadzić do identyfikacji lokalnych sporów wokół technik oraz aktorów promujących lub broniących się przed określonymi rozwiązaniami technicznymi. Mogą również wskazywać na występowanie i miejsce technik w szerszych procesach technologicznych.

Badania empiryczne nad technikami i narzędziami wdrażanym w demokracji lokalnej mogą dotyczyć technik partycypacji społecznej, technik deliberacji, technik projektowania/ewaluacji polityk publicznych, które występują w danym obszarze geograficznym (o danym profilu demograficznym, doświadczonym przez określone procesy historyczne, itp...). Mogą dotyczyć ich społecznego odbioru, wykorzystywania i funkcjonowania w danym kontekście instytucjonalnym. Prowadzić do identyfikacji lokalnych sporów wokół technik oraz aktorów promujących lub broniących się przed określonymi rozwiązaniami technicznymi. Mogą również wskazywać na występowanie i miejsce technik w szerszych procesach technologicznych.

Bardziej skomplikowane byłyby empiryczne badania nad technologią, ponieważ sięgają w głąb socjologii wiedzy. W jaki sposób eksperci i nie-ekspersi rozumieją/definiują/postrzegają logos danego obszaru technicznego? Oczywiście badania nad technologią mogą być prostsze, jeśli ograniczymy znaczenie "technologii" do "procesów technologicznych" (ograniczamy się do badań artefaktów kulturowych, narzędzi i ich zastosowań do realizacji określonych celów). Dla rzetelności wywodu należy wówczas zaznaczyć, że świadomie zawężamy znaczenie pojęcia "technologia".

TECHNOLOGIE EDUKACYJNE DR MARCIN ZWIERZDŹYŃSKI

Edukacja była jednym z pierwszych systemów dotkniętych kryzysem wywołanym pandemią w roku 2020. Wszyscy jego uczestnicy – uczniowie, rodzice, nauczyciele, urzędnicy – z konieczności improwizowali, chcąc podtrzymać proces kształcenia. Tej wielkiej improwizacji od początku towarzyszyły technologie edukacyjne, przed epidemią używane przez garstkę pasjonatów i powszechnie traktowane w kategoriach nowinki i przerostu formy nad treścią. To technologia stała się w sytuacji kryzysu wybawieniem edukacji: umożliwiała kontakt, dawała poczucie uczestnictwa, ułatwiała naukę, gwarantowała, że „coś się dzieje”. Ale nie zastąpiła – bo z zasady nie może zastąpić – relacji: bliskiej, bezpośredniej, twarzą w twarz.

Przedszkola, szkoły i uczelnie masowo odkryły edukację zdalną, choć nie były na to technologicznie i kompetencyjnie gotowe. Szybko odkryły jej jasne i ciemne strony, możliwości i ograniczenia. Pojawiły się wyzwania: brak poczucia bezpieczeństwa, sprzętu i oprogramowania, brak kompetencji i osłabienie motywacji. W szczególnie trudnej sytuacji znalazły się osoby wykluczone jeszcze przed kryzysem, z powodu niepełnosprawności, niesamodzielności czy trudności z nauką, a nierówności społeczne i wykluczenie cyfrowe (obecne wcześniej) dały o sobie znać ze zdwojoną siłą.

Czy ostatni rok, a może nawet kilka najbliższych lat, są pod względem edukacyjnym stracone? Jakie skutki krótko- i długofalowe przyniesie komplementarny proces technologizowania edukacji i uspołecznienia technologii? Jak wykorzystać szanse i potencjał nowych technologii w edukacji? Jak ochronić się przed ich negatywnymi skutkami i zagrożeniami? Czego nauczyła nas sytuacja kryzysowa i jakie z niej wyciągnąć wnioski? Jaki jest bilans zysków i strat? Jaka będzie rola technologii edukacyjnych, gdy już wszyscy wrócimy do klas i sal? Jaka będzie rola głównych aktorów systemu edukacji: uczniów, studentów, nauczycieli, rodziców?

Technologie edukacyjne oczywiście wykraczają poza sytuację pandemii. Przykładem konkretnego obszaru, w którym technologia spotyka się z edukacją, jest projekt UNIVERSEH. W jego ramach będą opracowywane i wdrażane niekonwencjonalne metody kształcenia uczniów i studentów w obszarze space (ale z potencjałem wykraczającym poza ten obszar), takie jak Personal Learning Networks, From Student To Teacher, Hybrid Learning & Virtual Classroom, Digital Experiment-Based Learning, Aerospace Digital Nuggets czy mikroplatformy edukacyjne.

We wszystkich tych metodach istotną rolę odgrywają technologie, rozumiane zarówno wąsko, jako technologiczne wsparcie procesu nauczania i uczenia się, jak i szeroko, jako sposoby zarządzania wiedzą i organizacyjnego uczenia się. Obszar styku edukacji i technologii jest oczywiście bardzo wrażliwy na oddziaływania społeczne (w zakresie przyczyn, przejawów i konsekwencji), które w ramach KSSiT będą przedmiotem systematycznych badań empirycznych.

TECHNOLOGIE SPOŁECZNE A RÓŻNORODNOŚĆ, EMANCYPACJA I PARTYCYPACJA W SIECIACH SPOŁECZNYCH

DR ŁUKASZ KRZYŻOWSKI

Technologie, w tym technologie cyfrowe, stają się coraz częściej głównym zagadnieniem dla naukowców, projektantów, nauczycieli, przemysłu i rządu. Jednak badania akademickie, praktyki biznesowe i polityki rządowe koncentrują się jednak głównie na 'społeczeństwie dominującym', często zaniedbując mniejsze miasta, obszary wiejskie oraz defaworyzowane i wykluczone grupy społeczne, które są często pozbawione dostępu do infrastruktury technologicznej oraz umiejętności poruszania się w obrębie pola technologicznego. Zmarginalizowane środowisk lub osoby wykluczone społecznie, takie jak osoby niepełnosprawne, osoby starsze, młodzież i kobiety w niekorzystnej sytuacji, osoby identyfikujące się jako LGBTI, uchodźcy i migranci są szczególnie narażone na 'nie-udział'. 'Nie-udział' i nieadekwatne wykorzystanie technologii może ograniczyć dostęp do informacji, usług publicznych i możliwości udziału w życiu społecznym. Zrozumienie różnych form adopcji i stosowania, niestosowania i nieużywania, a także ich skutków społecznych ma kluczowe znaczenie dla skutecznego projektowania, wdrażania i oceny wpływu nowych technologii. Pomimo rozwoju różnorodnych interwencji technologicznych (od portali społecznościowych, aplikacji mobilnych, poprzez sensory, wearables, roboty opiekuńcze po przedmioty codziennego użytku) mających na celu rozwiązanie problemów izolacji społecznej, samotności i potrzeb związanych z partycypacją społeczną, literatura podkreśla znaczenie dostępności takich rozwiązań, ich niedostatecznym dostosowaniu do potrzeb i możliwości defaworyzowanych grup społecznych oraz słabym zakotwiczeniu w 'realnych' sieciach społecznych.

Jednym z głównych czynników wpływających na taki stan rzeczy jest brak rzeczywistego - a nie jako 'obiektu' badawczego - włączenia 'użytkowników końcowych" w procesie tworzenia, implementacji, ewaluacji i zarządzania dedykowanym rozwiązaniem technologicznym. Potencjał ekspercki 'użytkowników kocowych' generuje nie tylko takie innowacje społeczne/technologiczne, które są dostosowane do rzeczywistych potrzeb i możliwości grup defaworyzowanych, ale również poczucie sprawstwa i włączenia społecznego poprzez koncentrację na proces a nie wynik współprojektowanych interwencji społecznych i technologicznych.

W tym kontekście proponuję termin technologii społecznych, technologii, która: inicjuje/aktywizuje relacje i ułatwia transfery w obrębie sieci społecznych (np. sąsiedzkich) i która nie obejmuje wyłącznie interakcji online; technologia, która jest współtworzona, zarządzana i iteracyjnie dostosowywana do zmieniających potrzeb i umiejętności grup wykluczonych; technologia przyjazna dla użytkownika i ukierunkowana na przezwyciężenie strachu przed technologizacją rzeczywistości społecznej w celu zlikwidowania przepaści cyfrowej; technologia, która ułatwia wzajemną pomoc, uczenie się i rozumienie (umiejętności cyfrowe) wykraczające poza cyfrowe światy i promujące aktywne zaangażowanie, współpracę, łączność i inkluzyjność.

WIELO-KULTUROWOŚĆ A TECHNOLOGIA DR HAB. DARIUSZ WOJAKOWSKI, PROF. AGH

Wielo-kulturowość to współczesne rozpoznanie zjawisk opisywanych przed paroma dekadami jako multikulturalizm. To, że owa wcześniejsza kategoria jest obecnie z defensywie w pewnym stopniu może być związane z wpływem technologii na współczesność. W ostatniej dekadzie XX wieku – na fali popularności postmodernizmu w naukach społecznych – właśnie przez odwołanie się do kontekstu nowych technologii postulowano zredefiniowanie tradycyjnych kategorii kultury, etniczności i pogranicza (por. Hannerz 1996; Appadurai 1996; Gupta i Ferguson 1997). Z tamtych prac można wywieść spostrzeżenie, że w stosunku do kultur etnicznych technologie przyczyniają się do: a/ nasilonego zróżnicowania kultur etnicznych, zarówno jako wzrostu ich mozaikowości na określonych terytoriach (etnopejzaże Appaduraia), jak i wewnętrznej złożoności w ramach tych kultur (transnarodowe powiązania Hannerza); b/ przeniesienia, czy też przepisania tradycji, tożsamości i relacji etnicznych do nowych światów, wytwarzanych i dostępnych dzięki nowym mediom (por. Clifford 1997).

W pierwszym przypadku za różnicowanie się etnopejzaży odpowiadają przede wszystkim – szeroko rozumiane - technologie komunikacyjne (Urry 2007), które zarówno przenoszą mieszkańców globu z ich tradycjami do nowych przestrzeni, jak i pozwalają tym mieszkańcom pozostawać w wirtualnym, ale bardzo emocjonalnie bliskim związku z krajem rodzinnym. Współczesne badania nad przestrzeniami transnarodowymi referują konsekwencje tych procesów, choć tylko czasem zauważają technologiczny hardware kulturowego software'u owych przestrzeni.

Wewnętrzna złożoność kultur etnicznych była identyfikowana wcześniej z pograniczami czy też peryferiami. Jest to jednak obecnie fenomen, na który jesteśmy bardziej uwrażliwieni (por. Kurczewska 2015). Wielo-kulturowość wewnątrz grupy etnicznej wynika zarówno z łatwości spotykania się różnych kultur (przejmowania nowych wzorów i ich transformowania), ale też łatwości produkowania treści kulturowych i ich powielania.

Badania pogranicza pokazują, że na terenach granicznych na struktury polityczne i kulturowe nakłada się nowa cybernetyczna rzeczywistość eterotopii (Edward Soja), luster, dzięki którym widzimy siebie tam, gdzie jesteśmy (Bonazzi 2002). Z perspektywy pogranicz i etniczności owe eterotopie „uprzestrzeniają historię” i przekraczają tradycyjne rozumienie granic państwowych, narodowych, etnicznych. To samo dzieje się także w innych miejscach i regionach, choć nie należy tego postrzegać jako krańcową totalność pogranicza (por. Bauman 2005). Istotnym wyzwaniem badawczym wynikającym z tych zależności jest analiza styku praktyk lokalnych i realnych z rzeczywistością (kulturą) wirtualnych luster (eterotopii).

WYKORZYSTANIE TECHNOLOGII W DEMOKRATYZACJI POLITYK INNOWACYJNOŚCI I PROCESU PRZEDSIĘBIORCZEGO ODKRYWANIA DR DARIUSZ SZKLARCZYK

Współczesne tworzenie i wdrażanie nowych technologii trudno sobie wyobrazić bez aktywnego udziału społeczeństwa. Od kilkunastu lat, odwołując się do modelu tzw. „poczwórnej helisy” mówi się w tym kontekście o poszerzonym gronie typowych interesariuszy procesów i polityk innowacyjnych, tj. nauki, biznesu i decydentów politycznych. Dołącza do niego społeczeństwo. Na szczególną uwagę zasługuje podejście ko-kreacji, współtworzenia, charakteryzujące związek między nauką, technologią i społeczeństwem i wyłamujące się z jednokierunkowego określania relacji w tym związku. Rosnący nacisk na praktyczne wykorzystanie tegoż podejścia jest odczuwalny szczególnie w odniesieniu do polityk innowacyjności kreowanych z poziomu organizacji takich, jak Unia Europejska czy OECD. Aktywny udział społeczeństwa w procesach prorozwojowych i innowacyjnych ma być odpowiedzią na problem niewystarczającego poziomu demokratyzacji tych procesów.

W regionach UE (choć nie tylko), kluczową polityką proinnowacyjną opartą na powyższych założeniach są strategie inteligentnych specjalizacji – RIS3. Inteligentne specjalizacje opisują zdolność systemu gospodarczego (np. regionalnej gospodarki) do wyłaniania nowych szans i obszarów rozwojowych oraz do koncentracji zdolności i zasobów w tych obszarach. We wspomnianym tu procesie „wyłaniania” nowych szans i obszarów aktywny udział biorą różne kategorie interesariuszy systemu, np. naukowcy, wynalazcy, społeczności lokalne, samorządy, instytucje otoczenia biznesu – ale też, przede wszystkim, przedsiębiorcy. Sam zaś proces nosi miano „przedsiębiorczego odkrywania” (PPO, ang. EDP – Entrepreneurial Discovery Process). Ma on charakter oddolny, a w wyniku połączenia wizji, wiedzy i umiejętności oraz skłonności przedsiębiorców do inwestycji w nowe przedsięwzięcia, możliwe jest uruchomienie szerszych zmian o charakterze strukturalnym (np. dywersyfikacji czy modernizacji danego sektora gospodarki).

Badacze i praktycy wspólnie zastanawiają się w jaki sposób uczynić przedsiębiorcze odkrywanie procesem inkluzywnym i trwałym. W wyzwaniu tym pomocne może okazać się wykorzystanie technologii informatycznych i zaawansowanych narzędzi komunikacyjnych, określanych jako „platformy”. Są już dostępne pierwsze wyniki badań świadczące o korzystnym wpływie stosowania narzędzi online w zwiększaniu produktywności PPO, niemniej wiedza na ten temat jest wciąż niepełna i wymaga dalszych badań. Choć korzyści ze stosowania tego rodzaju narzędzi wydają się klarowne, ich osiągnięcie oraz trwałość nie jest gwarantowana.

Wybrane obszary badawcze:

- Społeczne, organizacyjne i technologiczne uwarunkowania implementacji polityk innowacyjnych
- Wykorzystanie technologii w ko-kreacji polityk innowacyjnych
- Instytucjonalizacja polityk innowacyjnych a wykorzystanie podejścia bottom-up w politykach publicznych

ZASTOSOWANIA WIEDZY SPOŁECZNEJ W PROJEKTOWANIU PRODUKTÓW I ROZWIĄZYWANIU PROBLEMÓW

DR SEWERYN RUDNICKI

W dzisiejszym świecie zarówno badacze, jak i praktycy są zdania, że perspektywa społeczna jest niezbędna, jeśli chce się zrozumieć rozwój innowacji i nowych technologii. Jest tak dlatego, że o innowacyjności firm decydują w dużej mierze takie czynniki, jak kultura organizacyjna stwarzająca środowisko, w którym procesy kreatywne mogą rozkwitać (lub przeciwnie – hamująca je). Podstawowe znaczenie ma także zdolność do przyjmowania perspektywy użytkowników końcowych projektowanych rozwiązań i koncentrowania się na ich doświadczeniach i potrzebach. Okazuje się zatem, że o sukcesie nowych produktów i usług decydują pozornie miękkie, ale mające w rzeczywistości decydujące znaczenie czynniki społeczne i kulturowe.

Żyjemy w czasach, w których nie tylko gospodarka jest oparta na wiedzy, ale także nasze przetrwanie i rozwój jako cywilizacji w istotnym stopniu zależą od wytwarzania i stosowania w praktyce wiedzy naukowej. Dotyczy to nie tylko wiedzy technicznej, ale także wiedzy społecznej, a więc wiedzy o zjawiskach i procesach społecznych - ich przebiegu, przyczynach i skutkach.

W coraz większym stopniu zdajemy sobie sprawę, że rozwiązanie kluczowych problemów, takich jak kryzys klimatyczny, migracje, gwałtowny rozwój technologii czy rosnące nierówności nie może się udać bez uznania faktu, że każde z tych zjawisk ma istotny wymiar społeczny. Dlatego powodzenie naszych działań zależy w dużym stopniu od tego, jaką wiedzę społeczną dysponujemy i na ile jesteśmy w stanie ją wykorzystywać w planowaniu rozwiązań i podejmowaniu decyzji.

ZNIKAJĄCY ATOM - SPOŁECZNE I KULTUROWE UWARUNKOWANIA ROZWOJU SYSTEMÓW ENERGETYCZNYCH.

MGR ŁUKASZ DĄBROWIECKI, DOKTORANT SD AGH

W 2020 elektrownie jądrowe pracujące w 13 krajach Unii Europejskiej wyprodukowały jedną czwartą europejskiej elektryczności. Stanowiło to połowę europejskiej energii elektrycznej pozyskanej ze źródeł niskoemisyjnych. Tylko jedna, odłączona od sieci w grudniu 2021 roku, elektrownia atomowa Brokdorf (1410 MW) produkowała każdego roku średnio 11 miliardów kWh energii elektrycznej, zaspokajając 90 proc. zapotrzebowania na energię elektryczną całego kraju związkowego Szlezwik-Holsztyn. Oszczędzała w ten sposób niemal 10 milionów ton emisji CO₂. Została przedwcześnie zamknięta, jak wiele innych atomowych instalacji wytwórczych, zaspokajających jeszcze niedawno do 30% zapotrzebowania Niemiec na energię elektryczną. Celem projektu badawczego jest opis i usystematyzowanie wiedzy na temat Energiewende, specyficznego modelu transformacji energetycznej Niemiec w kontekście likwidacji sektora niemieckiej energetyki jądrowej.

Niezależnie od zmieniających się przez lata interpretacji celu, jak i zakresu Energiewende, wyjście z atomu – Atomausstieg – stanowi jej charakterystyczny element. Pod tym względem niemiecka transformacja może poszczycić się sukcesem. Rezygnacja z rozwijanych samodzielnie technologii jądrowych jest przykładem spektakularnego zwrotu w jednym z najbardziej uprzemysłowionych państw świata. Energiewende nie spełniła natomiast innych kryteriów będących wyzwaniem dla współczesnej energetyki – zapewnienia bezpieczeństwa dostaw energii, przy jednoczesnej minimalizacji emisyjności produkcji energii. Mimo trzydziestu lat, które minęły od wprowadzenia w życie pierwszych transformacyjnych regulacji (Stromeinspeisungsgesetz, StrEG, 1990) Republice Federalnej daleko do takich krajów jak Francja, czy Szwecja pod względem dekarbonizacji. Coraz bardziej niepewna wydaje się realizacja celów Porozumień Paryskich.

Przedmiotem zainteresowania badawczego są procesy społeczne sięgające, według niektórych interpretacji, aż do epoki niemieckiego romantyzmu. Jakie umocowanie mają zatem w kulturze niemieckiej mechanizmy, które doprowadziły do powstania największego na świecie ruchu sprzeciwiającego się energetyce jądrowej? Co miało wpływ na przejście w ciągu jednego pokolenia od postaw entuzjastycznie wyrażanej akceptacji dla energetyki jądrowej, i od konsensusu całej sceny politycznej zgodnej co do korzyści płynących z tego sektora, do całkowitego energetyki jądrowej odrzucenia – cieszącego się od 2011 roku również niemal stuprocentowym poparciem sceny politycznej oraz grup charakteryzowanych jako Nowe Ruchy Społeczne. Te postawy z kolei przechodzą obecnie przyspieszoną erozję pod wpływem szoku wywołanego napaścią Rosji na Ukrainę, której tłem jest polityka energetyczna. Czy w związku z tym ujrzymy renesans energetyki jądrowej również w Niemczech, czy jest to już niemożliwe?

Obiektem badania są dyskursy i narracje kształtujące opinię publiczną i politykę energetyczną państwa, w ostateczności mające odbicie w kształcie materialnej struktury maszyny elektroenergetycznej. Największej maszyny jaką stworzyła w swojej historii ludzkość.

SPOTKANIA KATEDRY STUDIÓW NAD SPOŁECZEŃSTWEM I TECHNOLOGIĄ. 2021-2023

Spotkania KSSiT WH AGH w 2022/2023

- 8 listopada 2022 – Wojciech Kowalik, Odchodzenie od węgla w gospodarstwach domowych na obszarach wiejskich - studium przypadku gminy Krzywca
- 13 grudnia 2022 – Jacek Gądecki, Podsumowanie badań nad przestrzeniami kreatywno-warsztatowymi. Majsterkowanie jako technologia hedonizująca
- 10 stycznia 2023 – Katarzyna Wojnicka (University of Gothenburg) i Seweryn Rudnicki, W oparach dowodu: Jak wyniki badań społecznych są przekładane na praktyczne rekomendacje
- 14 lutego 2023 – Marta Smagacz-Poziemska (Instytut Socjologii, UJ), Normalność w warunkach niepewności. Perspektywa prakseologiczna i dizajn spekulatywny w badaniach (re)produkowania 'normalnego' życia miejskiego

Spotkania KSSiT WH AGH w 2021/2022

- 9 listopada 2021 - Joanna Pyrkosz-Pacyna, Katarzyna Cieślak i Marcin Zwierzdzyński, *Europejski Uniwersytet Kosmiczny - projekt międzynarodowy i badania pilotażowe*
- 14 grudnia 2021 – Maryla Nawojczyk, Joanna Pyrkosz-Pacyna i Lidia Synowiec-Jaje, *Przedsiębiorczość w nietypowym kryzysie. Doświadczenie Covid-19*
- 11 stycznia 2022 – Edyta Tobiasiewicz, *Startupy technologiczne i płęć społeczno-kulturowa - omówienie wstępnych wyników badań*
- 8 lutego 2022 - Dorota Żuchowska-Skiba, Anna Olszewska. Multimodalność w udostępnianiu kolekcji muzealnych dla osób z niepełnosprawnościami
- 8 marca 2022 – Katarzyna Grzegorzewska, Badania nad stresem i syndromem wypalenia u nauczycieli
- 12 kwietnia 2022 - Agnieszka Zwolińska (Management in New Technologies na Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie), Powstawanie nowego pola organizacyjnego: przypadek User Experience
- 10 maja 2022 – Sebastian Medoń, Rozwój słonecznej energetyki prosumenckiej w woj. małopolskim w perspektywie strukturalnej i społecznych studiów nad nauką i techniką. Konzeptualizacja i wstępne wyniki badań
- 14 czerwca 2022 - Kinga Sekerdej, Debaty wokół nauki i technologii – sprzeciw wobec 5G

SPOTKANIA KATEDRY STUDIÓW NAD SPOŁECZEŃSTWEM I TECHNOLOGIĄ. 2021-2023

Spotkania KSSiT WH AGH w 2020/2021

- 9 lutego 2021 – dr Seweryn Rudnicki, *Kiedy wiedza społeczna może być użyteczna? Badania user experience i transfer wiedzy w perspektywie teorii praktyk społecznych.*
- 9 marca 2021 – dr Magdalena Żadkowska i dr hab. Natasza Kosakowska-Berezecka (Uniwersytet Gdański), *Rola wspierania karier kobiet w nauce na przykładzie wyników badań przeprowadzonych dla Fundacji L'Oreal dla Kobiet i Nauki.*
- 13 kwietnia 2021 – dr Tomasz Piróg – *Sprawstwo polityczne współproducentów w lokalnej polityce społecznej – wstępna konceptualizacja projektu do NCN*
- 11 maja 2021 – dr Radosław Tyrała – *Program Szczepień Ochronnych w Polsce w świetle opinii przedstawicieli dominującego podejścia eksperckiego. Wstępne wyniki badań / prezentacja koncepcji /wstępnych wyników projektu Miniatura NCN*
- 8 czerwca 2021 – spotkanie warsztatowe - *Jak pisać teksty do dobrych czasopism naukowych?*

LABORATORIUM SPOŁECZNO-TECHNOLOGICZNE (SOTECH LAB) W RAMACH KSSIT WH AGH

[HTTPS://SOTECHLAB.AGH.EDU.PL/](https://sotechlab.agh.edu.pl/)

Laboratorium Społeczno-Technologiczne (SoTechLab) to inicjatywa Katedry Studiów nad Społeczeństwem i Technologią WH AGH. Formą inicjatywy jest laboratorium społeczne, rozumiane jako przestrzeń analizy i diagnozy społecznej dotyczącej społecznych wymiarów technologii. Celem Laboratorium jest wypracowanie wiedzy o społecznych uwarunkowaniach i konsekwencjach technologii i jej popularyzacja.

Narzędziem działania Laboratorium są otwarte dyskusje na ważne i aktualne tematy z zakresu relacji technologii i społeczeństwa. Główną formą działania są comiesięczne publiczne spotkania wspierane analizami i komentarzami ekspertek i ekspertów, specjalizujących się w danej tematyce, a także gości spoza Katedry i Uczelni - uczonych, profesjonalistów i profesjonalistki spoza akademii, liderów i liderki opinii czy przedstawicieli instytucji technologicznych (firm, innych laboratoriów, fundacji, itd.).

Cele Laboratorium:

- Diagnozowanie społecznych problemów związanych z powstawaniem, wykorzystywaniem i zastosowaniem technologii, przede wszystkim wykluczenia technologicznego i nierówności społecznych oraz badanie ich przyczyn i zakresu;
- Analiza krytyczna i uwrażliwiająca na społeczne konsekwencje nowych technologii, w tym konsekwencje wspierające, jak i ograniczające rozwój społeczności i grup społecznych; analiza technologii afirmatywnych i inkluzywnych oraz asystujących;
- Stworzenie przestrzeni służącej inspirowaniu zmian społecznych i wypracowywania propozycji rozwiązań ważnych problemów społecznych, szczególnie tych wspierających sprawiedliwy i zrównoważony wpływ technologii na społeczeństwo;
- Budowanie przestrzeni dialogu między akademią a środowiskiem społecznym w duchu publicznego rozumienia nauki (public understanding of science - PUS), w tym mediami, biznesem, organizacjami samorządowymi i pozarządowymi; wzajemne uczenie się i wymiana doświadczeń różnych środowisk zainteresowanych tematyką społecznych uwarunkowań i konsekwencji technologii;
- Inicjowanie badań i dyskusji na temat społecznych i kulturowych uwarunkowań zmian technologicznych;
- Popularyzacja wiedzy naukowej, wspieranie zaufania do najnowszych osiągnięć technologicznych (w tym biotechnologii, technologii medycznych, itd.). próba wyjaśnienia i konfrontacji z uprzedzeniami na temat nowych technologii; nauka obywatelska;
- Uwrażliwianie na różnice między wiedzą naukową a potoczną; zachęcanie do korzystania z wiedzy popartej faktami, dowodami, logiką wywodu; promowanie kultury dyskusji i wymiany opinii w debacie naukowej.

*Kraków, listopad-grudzień 2022r.
Opracował zespół KSSiT WH AGH*